



HUMANISTINEN  
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ

**Elokuvafestivaalien oheisohjelma  
yleisötyön näkökulmasta**

Cinemaja ry:n jäsenfestivaalien oheisohjelmakartoitus

*Aino-Marja Miettinen*

Kulttuurituotannon koulutusohjelma (240 op)

11 / 2013

# HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

## Koulutusohjelman nimi

### TIIVISTELMÄ

Työn tekijä Aino-Marja Miettinen	Sivumäärä 5 ja 1 liitesivua
Työn nimi Elokuva festivaalien oheisohjelma yleisötyön näkökulmasta – Cinemaja ry:n jäsenfestivaalien oheisohjelmakartoitus	
Ohjaava opettaja Arto Lindholm	
Työn tilaaja ja/tai työelämäohjaaja Cinemaja ry / Terhi Väänänen	
<p><b>Tiivistelmä</b></p> <p>Yleisötyön eri keinoin pyritään festivaalin ja yleisön välisen suhteen luomiseen eli uuden yleisön hankkimiseen ja vanhan sitouttamiseen. Opinnäytetyössä tutkittiin miten hyvin pääkaupunkiseudun elokuva festivaaleilla järjestettävät yleisötyö- ja oheisohjelmat vastaavat yleisötyön tavoitteita ja motiiveja. Työ selvittää myös festivaalien motiiveja, tavoitteita ja haasteita yleisötyö- ja oheisohjelmien suhteen ja näin ollen yleisötyön tekemisen nykytilaa festivaaleilla.</p> <p>Työn tilaajana toimi pääkaupunkiseudun elokuvanäytöksien ja -tapahtumajärjestäjien kattojärjestö Cinemaja ry:n ja se toteutettiin dokumenttianalyysin ja tilaajan jäsenfestivaaleille tehdyn kyselyn avulla.</p> <p>Koska yleisötyöstä elokuvafestivaaleilla ei ole tutkittua tietoa, kehittämistyön tavoitteena oli selvittää millaisia oheis- ja yleisötyöohjelmamuotoja elokuvafestivaaleilla on käytössä ja tarkastella niiden toimivuutta yleisötyön teoria valossa. Kirjallisen työn sekä työn tilaajan, 8.5.2013 järjestämän seminaarin kautta työllä haluttiin kasvattaa tietoa ja ymmärrystä aiheesta elokuvafestivaali-tuottajien parissa. Lisäksi tilaaja toivoi työn selvittävän Cinemaja ry:n roolia ja mahdollisuuksia tukea festivaaleja yleisötyön tekemisessä.</p> <p>Iso osa opinnäytetyössä tutkituilla festivaaleilla järjestetystä ohjelmasta on enemmän oheis- kuin yleisötyöohjelmaa. Työ avaa mihin yleisötyötekijän elokuvafestivaaleilla ja tiettyjen ohjelmamuotojen kohdalla tulisi kiinnittää huomiota prosessin eri vaiheissa, jotta ohjelmista saataisiin mahdollisimman paljon irti. Työn sisältö on sovellettavissa myös muiden taiteenalojen toimien käyttöön.</p>	
Asiasanat yleisötyö, taidekasvatus, yleisökasvatus, elokuvafestivaalit	

**HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES**  
**Name of the Degree Programme**

**ABSTRACT**

<b>Author</b> Aino-Marja Miettinen	<b>Number of Pages</b> 55 & 1 attachment page
<b>Title</b> Film festival events from audience development point of view – Mapping the events of Cinemaja ry association's member festivals	
<b>Supervisor</b> Arto Lindholm	
<b>Subscriber and/or Mentor</b> Cinemaja ry / Terhi Väänänen	
<p><b>Abstract</b></p> <p>Audience development aims to create new relationships or deepen already existing ones between a festival and its audiences. This thesis studies the extent the events organized at the film festivals in the Helsinki metropolitan area correspond to the objectives and motives of audience development. The aim of the thesis is also to find out the motives, goals, and challenges concerning audience development and side-event organizing at the festivals. Consequently the thesis examines the current state of organizing audience development program at the film festivals.</p> <p>Because audience development in Finnish film festivals has not yet been studied, the objective of the thesis was to find out what kind of audience development and side program is being organized at the festivals and view the functionality of the different forms in the light of audience development theory.</p> <p>The thesis was commissioned by Cinemaja ry, which is an umbrella organization for the organizers of film events and screenings in the Helsinki metropolitan area. The study was done through a survey and analysis of documentary evidence.</p> <p>Objective for both the written thesis and an Audience development seminar organized by Cinemaja ry was to increase knowledge and understanding of the topic among film festival organizers. In addition to these aims, Cinemaja ry wished that the thesis would discuss what role it could take to support its member festivals' audience development work.</p> <p>Large number of the side events organized at the festivals do not fill audience development criteria as well as they could. The thesis directs the film festivals' audience development organizers' attention to what they should pay attention to in the different stages of the process get the full benefit. Content of the thesis can also be adapted to audience development program in other art forms.</p>	
<b>Keywords</b> audience development, audience engagement, audience participation, film festivals	

## **SISÄLLYS**

1 JOHDANTO	5
2 YLEISÖTYÖ	7
2.1 Yleisötyön eri käsitteet	7
2.1 Mitä on yleisötyö?	9
2.2 Yleisötyö ja saavutettavuus	10
2.3 Miksi panostaa yleisötyöhön?	11
3 KEHITTÄMISTYÖN ESITTELY	13
3.1. Tutkittujen elokuvafestivaalien esittelyt	15
4 YLEISÖTYÖ CINEMA JA RY:N FESTIVAALEILLA	17
4.1 Festivaalin perustehtävä	17
4.2 Festivaalien yleisöt	18
4.3 Mielikuvat festivaaleista	20
4.4 Yleisötyö- ja oheisohjelman käytännön toteutus	22
4.5 Yleisötyö- ja oheisohjelman tavoitteet ja motiivit	24
4.6 Yleisötyö- ja oheisohjelman haasteet ja kehitystoiveet	25
5 OHEISOHJELMAMUODOT YLEISÖTYÖN NÄKÖKULMASTA	28
5.1 Puhetilaisuudet	29
5.2 Vierailijat	35
5.3 Erikoisnäytökset	37
5.4 Muu taide	41
5.5 Työpajat	42
5.6 Klubit	43
5.7 Lapset ja nuoret	45
5.8 Palkinnon jaot, kilpailut, tunnustukset ja yleisöäänestykset	47
5.9 Muu, mikä?	47
6 YLEISÖTYÖOHJELMAPROSESSIN TARKISTUSLISTA	48
7 CINEMA JA RY:N ROOLI FESTIVAALIEN YLEISÖTYÖN NÄKÖKULMASTA	51
8 LOPUKSI	52
LÄHTEET	54
LIITE 1	56

## 1 JOHDANTO

Kulttuurituottajan ammatissa minua kiinnostaa erityisesti kävijä ja hänen kokemuksensa – se mihin huomio yleisötyötä tehtäessä siirtyy. Toinen tuottajaidentiteettiini oleellisesti kuuluva osa-alue ovat festivaalit. Kun nämä kiinnostuksen kohteeni ja kokemukseni elokuvafestivaaleilla toimimisesta yhdistyivät, syntyi myös ajatus elokuvafestivaalien yleisötyömahdollisuuksien tutkimisesta.

Työni tilaaja on pääkaupunkiseudun elokuvanäytöksien ja tapahtumien järjestäjien kattojärjestö Cinemaja ry. Maaliskuussa 2011 perustetun yhdistyksen tarkoituksena on edistää pääkaupunkiseudun elokuvakulttuuria parantamalla elokuvatapahtumien toimintaedellytyksiä ja jäsenten välistä yhteistoimintaa. Yhdistys toimii keskustelu- ja toimintafoorumina elokuvatapahtumien järjestäjille. (Cinemaja)

Cinemajan jäsenistön yhdistykseen kohdistuvia odotuksia on tutkinut Terhi Väänänen. Hänen pro graduista selviää, että yleisötyön ja näkyvyyden erilaiset osa-alueet kuuluvan tärkeimpiin osa-alueisiin, joiden suhteen jäsentapahtumilla oli Cinemajaa kohtaan odotuksia (Väänänen 2013, 43). Osa-alueita ovat yleisön tavoittaminen, kävijätutkimuksen tekeminen, kävijämäärien kasvattaminen, saavutettavuuden parantaminen, tiedotus ja markkinointi (Väänänen 2013, 43). Aiheen käsittelylle oli siis sekä tilaajan että festivaalien taholta selkeä tarve.

Useilla taiteenaloilla on yleisötyötä – juuri samaisella nimikkeellä – tehty jo pitkään. Erityisesti teatterin ja kuvataiteiden alalta aiheesta löytyy suhteellisen paljon myös suomenkielistä kirjallisuutta, samoin klassisen musiikin ja tanssin. Yleisötyöstä festivaali tai erityisesti elokuvafestivaaliympäristössä ei ole juurikaan kirjoitettu. Siksi lähdekirjallisuutenani ovat yleisötyön ja markkinoinnin yleisteokset, teatterissa tai museoissa tehtävää yleisötyötä käsittelevät julkaisut sekä kotimaisista elokuvafestivaaleista kirjoitetut opinnäytetyöt.

Opinnäytetyön yleisötyöstä elokuvafestivaaleilla on aikaisemmin kirjoittanut Heidi Backström (2007) otsikolla *Lisäase yleisöjahtiin – Yleisötyön mahdollisuudet Kettu-*

*päivät -elokuvalifestivaalin yleisöpohjan kehittämisessä.* Backström haastattelee muiden taiteenalojen yleisöyöntekijöitä pyrkien näin löytämään konkreettisia esimerkkejä Kettupäivien yleisötyöhön. Työssä lähestytään yleisötyötä markkinoinnin näkökulmasta. Omassa työssäni keskityn yleisötyöohjelmaan vain sivuten tiedotuksellisia tai markkinoinnillisia yleisötyötoimenpiteitä.

Yleisötyö tuo yhteen kulttuuritoimijoita uusien ja vanhojen yleisöjen kanssa. Sen avulla voidaan tehdä kulttuuria lähestyttävämmiksi. Yleisötyö siis hyödyttää sekä tekijää että kokijaa. Tämän vuoksi aiheesta opinnäytetyön tekeminen oli tärkeää elokuvalifestivaaliympäristössä, jossa sitä ei ole tutkittu.

Työn teoriaosuudessa määrittelen yleisötyön käsitettä ja avaan eri näkökulmia, joilla yleisötyötä voidaan lähestyä. Työni varsinaisessa osassa avaan Cinemaja ry:n jäsenfestivaaleille toteuttamaani kyselyä ja festivaaleilla käytössä olevista yleisötyö- ja oheisohjelmamuodoista tekemääni kartoitusta.

Kyselyn tarkoituksena oli selvittää kuinka hyvin yleisötyön käsite tunnetaan, ketkä sitä tekevät, festivaalien motiiveja yleisötyön suhteen, ja mitä tavoitteita ja haasteita yleisötyö- ja oheisohjelman järjestämiseen koetaan liittyvän elokuvalifestivaaleilla. Kyselyn vastaukset auttavat myös kartoituksessa esille tulleiden yleisötyömuotojen analysoimisessa.

Oheisohjelma ja yleisötyö eivät tarkoita samaa. Kuten opinnäytetyöni alaotsikosta, *Cinemaja ry:n jäsenfestivaalien oheisohjelmakartoitus*, voi lukea, lähestyn kaikkia kartoituksen ohjelmamuotoja yleisötyön näkökulmasta eli pohdin kuinka hyvin ne vastaavat yleisötyön tunnusmerkkejä ja tavoitteita. Pyrin analyysin kautta tekemään parannusehdotuksia sekä pohdin jokaisen muodon kohdalla mitä tulisi huomioida, jotta yleisötyön kriteerit ja tavoitteet täyttyisivät mahdollisimman hyvin. Koska tilaajanani toimii festivaalien kattojärjestö Cinemaja ry, pohdin myös mikä järjestön rooli festivaalien yleisötyössä voisi olla.

Työn konkreettisena lopputuloksena pyrin synnyttämään tekstin, jota yleisötyöohjelmaa festivaaleilla järjestävät voivat käyttää apuna miettiessään mitä tulisi ottaa huomioon oheis- sekä yleisötyöohjelmaa järjestettäessä. Yhtenä tärkeänä kehittämistyön

tavoitteena on kasvattaa festivaalityöntekijöiden ymmärrystä ja tietoa aiheesta. Käsitteen tutuksi tekemisen kautta aukeavat toivottavasti myös kysymykset miksi yleisötyötä tulisi tehdä ja miten se kasvattaa kävijämäärää.

## 2 YLEISÖTYÖ

Vaikka yleisötyötä on tällä nimikkeellä Suomessa tehty ainakin 90-luvulta lähtien (Airaaksinen 2005, 19), huomasin aiheeseen tartuttuani ja siitä keskustellessani käsitteen olevan useille kulttuurialalla toimivillekin edelleen enemmän tai vähemmän hämärän peitossa. Itse sana saattoi olla tuttu, mutta aiheesta kertoessani sain lähes poikkeuksetta selittää mitä yleisötyö *oikeastaan* on. Yllätyin käsitteen laajuudesta ja näkökulmista, joiden kautta yleisötyötä voidaan lähestyä, mikä selittää käsitteen vaikeaselkoisuutta. Yleisötyö ei tarkoittanutkaan pelkkää yleisökasvatuspainotteista toimintaa vaan siihen sisältyy myös markkinoinnillisia sekä tiedotuksellisia keinoja, kuten esimerkiksi kohderyhmämarkkinointi tai pääsylippujen hinnoittelu. Yleisötyö pohjautuukin samoihin periaatteisiin kuin markkinointi, mutta yleisötyö pyrkii yleisön määrän kasvattamiseen sen laadulliseen kasvattamisen kautta. Tällä tarkoitetaan sitä että yleisön pääluku ei aina lisäännä kertaheitolla, mutta yleisön määrä kasvaa sitouttamalla kävijöitä, mikä hyödyttää festivaalia pitkällä aikavälillä.

### 2.1 Yleisötyön eri käsitteet

Iso-Britanniassa, jota voidaan pitää yleisötyön uranuurtajamaana, yleisötyöstä puhutaan suomenkielistä vastinetta paremmin aukeavilla englannin kielisillä käsitteillä. *Audience development* tarkoittaa yleisön kehittämistä (*develop* 1 grow, become more mature, advanced, elaborate) – tarkentamatta tarkoitetaanko tällä yleisöpohjan monipuolistamista vai olemassa olevan yleisön laadullista kehittämistä. Monipuolinen *audience engagement* (*engage* 1 occupy or attract interest or attention 2 *in* participate, become involved in 3 *with* establish a meaningful contact or connection) puolestaan voi tarkoittaa yleisön osallistamista, sitouttamista sekä mielenkiinnon ylläpitämisen. Myös yleisön osallistumista ja osallisuutta korostava käsite *audience participati-*

*on* (*participate* be involved; take part) on käytössä englannin kielisissä maissa. (Oxford University Press 2013)

Suomessa yleisötyöprosesseja kuvaamaan käytetään tällä hetkellä termejä yleisötyö, yleisökasvatus, taidekasvatus tai tarkennettuna teatterikasvatus, elokuvakasvatus, jne. Joissain yhteyksissä on käytössä vuorovaikutteisuutta ja yleisön osallistamista painottavaa sanaa yleisöyhteistyö. Myös yleisösuhteen kehittämisprojekteilla tarkoitetaan yleisötyötä (Valtion taidemuseo 2010).

*Yleisötyö* on käsitteistä vähiten rajaava ja juuri tämän joustavuuden vuoksi käyttökelpoisin yläkäsite. Käyttämällä sanoja kasvatus tai yhteistyö, huomio kiinnittyy vain näihin keinoihin ja vie huomiota pois esimerkiksi jo aiemmin mainituilta markkinoinnillisilta sekä tiedotuksellisilta yleisötyötoimenpiteiltä. Tuntuisi lisäksi oudolta käyttää yleisökasvatustermiä esimerkiksi festivaaliklubin kohdalla, jolla kuitenkin saattaa olla merkittävä rooli festivaalin tekemisessä rennommaksi ja näin ollen helpommin lähestyttäväksi. Sana kasvatus assosioituu vahvasti lapsiin ja nuoriin, vaikka yleisötyöprosesseja suunnataan kaikenikäisille. Termi saattaa herättää osallistujassa alemmuudentunnetta, joka on yksi henkisistä esteistä, joista yleisötyön avulla pyritään pääsemään eroon.

Yleisökasvatus, taidekasvatus tai yleisöyhteistyö ovat hyviä termejä käytettäväksi esimerkiksi yksittäisille projekteille sillä niiden avulla voidaan selkeästi viestiä käytössä olevasta yleisötyömuodosta ja tavoitteista.

Oheisohjelmalla tarkoitetaan tapahtuman varsinaisen ohjelman, esimerkiksi elokuvaesityksen lisäksi järjestettävää ohjelmaa. On tärkeää huomioida että yleisötyö on osa oheisohjelmaa, mutta oheisohjelma ei läheskään aina täytä yleisötyön vaatimia kriteereitä.

Koska tarkoituksenani on käsitellä ja kartoittaa nimenomaan yleisötyön ohjelmallisia muotoja, tulen käyttämään käsitettä yleisötyöohjelma tehdäkseni eron muuhun oheisohjelmaan sekä muihin tapoihin – tiedotukselliset ja markkinoinnilliset toimenpiteet – tehdä yleisötyötä.



Yksi opinnäytetyöni tavoitteista on kartoittaa erilaisia tapoja joiden kautta on mahdollista rikastuttaa elokuvafestivaalin kävijöiden kokemusta. Jotta saisin mahdollisimman monipuolisesti selvitettyä tällaiset ohjelmamuodot määrittelen työssäni oheisohjelmaksi kaiken tavallisten elokuvanäytösten ulkopuolelle jäävän ohjelman. Siksi kartoitukseen tulee sisältämään myös ohjelmamuotoja jotka osa festivaaleista määrittelee varsinaisen ohjelmansa piiriin. Esimerkiksi AAVE Alternative Audiovisual Event tai Lens Politica eivät ole puhtaasti vain elokuvafestivaaleja vaan oleellisena osana ohjelmistoon kuuluu myös muita taidemuotoja. Tällaisten festivaalien kohdalla olen siis luokitellut myös näiden varsinaista ohjelmaa oheisohjelmaksi.

## 2.1 Mitä on yleisötyö?

Yleisötyökäsitteen hämäryys myös kulttuurialalla työskenteleville selittyy varsin helposti: laajimmillaan yleisötyö määritellään tarkoittamaan mitä tahansa prosessia jonka avulla pyritään muodostamaan suhde yksilön ja taidemuodon välille tai syventämään jo olemassa olevaa suhdetta (Maitland 2000, 6. Ylös 2010, 2). Koska käsite on näin ollen varsin löyhä, mahtuu sen alle monenlaista suunniteltua toimintaa sekä viestintää, jossa pitkälti vain mielikuvitus ja organisaation resurssit ovat rajana.

Tärkeintä on että yleisötyötä tehdessä festivaaliorganisaatio kääntää katseensa kohti yleisöään. Yleisötyö on yleisöä palvelevaa toimintaa. Yleisötyöprosessin tuleekin lähteä liikkeelle yleisön ja sen tarpeiden tuntemisesta. Millaisista kävijöistä yleisöimme koostuu? Keistä haluamme tehdä yleisöämme? Mitä meidän tulisi heille tarjota jotta näin kävisi tai jotta voisimme rikastuttaa heidän kokemustaan? (Maitland 2000, 10-11) Yleisön tarpeiden lisäksi tavoitteita asettaessa tulisi miettiä tukevatko ne festivaalin omia päätavoitteita. Tällä kaikella pyritään varmistamaan että aloitetussa prosessissa todella on järkeä, eikä ohjelmaa järjestetä vain siksi että yleisötyötä ”kuuluu” tehdä.

Erilaisia yleisötyön, saavutettavuuden sekä yleisön tuntemuksen kehittämiseen liittyviä palveluita tarjoava Englannin yleisötyötoimisto The Audience Agency määrittää yleisötyön myös juuri yleisön kautta: kaikeksi siksi suunnitelluksi toiminnaksi, jonka

avulla organisaatio pyrkii palvelemaan ja ymmärtämään (*to engage with* to make an effort to understand and deal with someone or something) yleisöään paremmin ja siirtää yleisön huomioon toimintansa keskipisteeseen (The Audience Agency; Macmillan Publisher Limited 2009-2013).

Yleisötyön käsitteen voi toisaalta määritellä myös hyvin lyhyesti ja ytimekkäästi: *Eventful cities* kirjan kirjoittajat Greg Richards ja Robert Palmer (2010, 294) tiivistävät yleisötyön pyrkimykseksi tehdä ei-kävijöistä kävijöitä. Yleisötyön päätavoitteita onkin uuden yleisön luominen ja yleisöpohjan laajentaminen. Painotus on tässä nimenomaan yleisöpohjan laadullisessa kasvattamisessa (Maitland 2000, 2) eli kävijöiden sitouttaminen nousee hetkellisen kävijälukujen nostamisen edelle. Yleisötyön tulisi siis uusien kävijöiden lisäksi palvella myös jo olemassa olevaa yleisöä. Sitouttamiseen pyritään syventämällä kävijän katsomiskokemusta, monipuolistamalla tämän osallistumismahdollisuuksia ja lisäämällä tietopohjaa taiteenalasta (Airaksinen 2005, 19).

Yleisötyö ei tarkoittaa pelkkää yleisökasvatuspainotteista toimintaa vaan siihen sisältyy myös markkinoinnillisia sekä tiedotuksellisia keinoja kuten esimerkiksi kohderyhmä markkinointi tai pääsylippujen hinnoittelu. Yleisötyö pohjautuukin samoihin periaatteisiin kuin markkinointi, eron ollessa sen että yleisötyö pyrkii yleisön määrän lisäämiseen eli taloudelliseen kasvuun sen laadulliseen lisäämiseen kautta (Backström 2007, 7-8).

## 2.2 Yleisötyö ja saavutettavuus

Yleisötyön avulla kävijä halutaan saada tuntemaan olonsa kotoisaksi taiteenmuodon parissa sekä sen esittämiseen liittyvässä ympäristössä ja tapakulttuurissa (Maitland, 2000, 10) ja näin ollen haluamaan palata tapahtumaan aina uudestaan. Tähän päästään poistamalla yksilöä ja taiteenmuotoa erottavat fyysiset, henkiset ja sosiaaliset esteet sekä kasvattamalla ihmisten ymmärrystä, tietoa ja arvostusta taidemuotoa kohtaan (Maitland 2000, 6, 9-10).

Kaikkia Maitlandin mainitsemia tavoitteita voidaan lähestyä myös saavutettavuuden käsitteen avulla sillä yleisötyö on yksi saavutettavuuden lisäämisen keinoista. Opetusministeriön toimenpideohjelman 2006-2010 julkaisu *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus* (Opetusministeriö 2006, 7) määrittelee kulttuuritarjonnan saavutettavaksi, kun erilaisilla yleisöillä on mahdollisuus osallistua siihen mahdollisimman helposti ja esteettömästi. Toisin sanoen kulttuurin saavutettavuutta parannetaan ja yleisötyötä tehdään poistamalla erilaisia esteitä kävijän ja tässä tapauksessa elokuvafestivaalin väliltä. Kuitenkin siinä missä saavutettavuutta edistämällä pyritään saamaan kulttuuri-tapahtuma kaikille kävijöille yhtäläisesti saavutettavaksi, yleisötyötä tekemällä pyritään tämän lisäksi syventämään kävijän kokemusta.

Yleisötyöohjelmaa järjestämällä puututaan lähinnä saavutettavuuden ymmärtämiseen liittyviin eli henkisiin, asenteellisiin ja tiedollisiin esteisiin (Backström 2007, 3). Opetusministeriön julkaisussa *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus* jaetaan saavutettavuuden esteet tarkemmin seitsemään eri osa-alueeseen. Ymmärtämiseen liittyviksi esteiksi mainitaan kävijän vähäinen kulttuurintuntemus ja taustatietojen puute. Lisäksi tiedottamisen sekä sosiaalisen ja kulttuurillisen saavutettavuuden osa-alueet voidaan lukea yleisötyön piiriin: Tiedotuksen tulisi olla kielellisesti kaikille selkeää ja ideaalitalanteessa kaikkien elokuvien suomeksi tekstitettyjä. Tiedotuskanavat tulisi valita sen mukaan että ne tavoittavat myös vähemmistö- ja erityisryhmiin kuuluvia – keitä nämä ryhmät eri elokuvafestivaalien tapauksessa ovatkaan. Sosiaalisen ja kulttuurisen saavutettavuuden osa-alue koskettaa kulttuuripalveluiden sisältöjä, jotka usein edustavat ns. valtakulttuuria. Tähän valtakulttuuriin tai tapahtuman edustamaan muuhun kulttuuriin kuulumaton saattaa kokea sisällöt etäisiksi ja siksi epäkiinnostaviksi, koska ei omaa niiden ymmärtämiseen tarvittavaa taustatietoa. (Opetusministeriö 2006, 7)

### **2.3 Miksi panostaa yleisötyöhön?**

Jos otetaan käyttöön yleisötyön laaja määritelmä, voi kaiken lisäarvoa tuovan oheishjelman luokitella yleisötyöksi. Eri asia kuitenkin on ovatko yksittäiset tapahtumat hyvää yleisötyötä. Onnistuuko niiden tukea tavoitetta luoda suhde festivaalin ja ylei-

sön jäsenen välille? Tätä haluan työssäni tutkia sekä kartoituksen avulla tarkastella yleisötyöohjelmiston laatua elokuvafestivaaleilla.

Kaikkea oheisohjelmaa kannattaa lähestyä yleisötyön näkökulmasta, sillä pitämällä kiinni yleisötyön periaatteista oheisohjelmaa suunniteltaessa saadaan siitä irti kaikkien potentiaali uuden yleisön houkuttelijana ja vanhan sitouttajana.

Hyvä yleisötyö rakentuu yleisön ja kohderyhmien tuntemiselle (Richards & Palmer 2010, 294) sillä sen avulla pyritään vastaamaan kohderyhmän tarpeisiin ja kääntämään yksilön kokemus positiiviseksi, jotta saadaan luotua mahdollisimman pysyvä suhde kävijän ja festivaalin välille. Kohderyhmään voivat kuulua tietyn elokuvanäytöksen nähneet, elokuvasta paljon tai vähän tietävät, tietyt ikäryhmät, tietyt vähemmistöt tai vaikka jonkin toisen taiteenlajin kuluttajat. Mahdollisia ryhmiä on monia, mutta jokin raja-alue tulisi olla tiedossa yleisötyöohjelmaa suunniteltaessa, jotta voidaan rakentaa ohjelmasisältö joka reagoi tämän ryhmän tarpeisiin festivaalin kävijäksi sitouttamisen suhteen tai olemassa olevan yleisön kohdalla sen vahvistamiseksi ja syventämiseksi.

Kuten aiemmin sanottua yleisötyön tulisi tukea yleisön tarpeita ja kiinnostuksen kohteita – kuitenkin unohtamatta taiteen sisältöjä (Niemelä 2011) Mikäli sisällöt eivät ole millään tasolla läsnä oheisohjelmassa, ei ohjelma myöskään tue suhteen rakentumista kävijän ja festivaalin tai taidemuodon välille vaan ohjelma jää irralliseksi kokemukseksi. Kriteerit taidekokemuksen rikastuttamisesta tai syventämisestä eivät myöskään täyty ilman yhteyttä sisältöihin.

Richards ja Palmer viittaavat kirjassaan *Eventful cities – Cultural management and urban revitalisation* (Richards & Palmer 2010, 295-296) Janet Ruizin Iso-Britanniassa tehtyyn tutkimukseen, joka paljasti yhden isoimmista osallistumisen esteistä – ajan puutteen, hinnan, etäisyyden ja tapahtumasta tietämättömyyden lisäksi – olevan tunteen siitä että tapahtuma ”ei ollut minua varten”. Tämä tunne on merkki henkistä, asenteellista ja tiedollista esteistä, joihin juuri yleisötyöllä voidaan tarttua.

Korkealentoisen taide-elokuvan tai esimerkiksi vieraassa kulttuurissa tai vieraan poliittisen tilanteen keskellä elävän päähenkilön vaiheita kuvaavan elokuvan näytökses-

tä saattaa elokuvan ystäväkin saati sitten uusi kävijä poistua hämmentyneenä. Kävijä saattaa kokea itsensä useista syistä tyhmäksi: koska ei ymmärtänyt, koska ei tiedä kuinka tapahtumassa tulisi käyttäytyä tai koska ei tunne itseään tervetulleeksi tapahtumaan ja sen vuoksi pitää tapahtumaa elitistisenä.

Kun kävijän kokemus käännetään positiiviseksi lisäämällä taiteenalan tuntemusta ja taustatietoja tai rikastuttamalla kokemusta muulla tavoin, kasvaa myös hänen ymmärryksensä ja mielenkiintonsa tapahtumaa ja valtavirrasta poikkeavaa elokuvaa kohtaan (Maitland 2000, 10). Saatuaan työkaluja elokuvan ymmärtämiseen kävijämme saa ahaa-elämyksiä ja kiinnostuu mahdollisesti ostamaan lipun myös toiseen elokuvanäytökseen. Henkilökunnan tai muun viestinnän sekä käyntikertojen myötä hän oppii hiljalleen toimimaan elokuvafestivaaliympäristössä sillä vaikka elokuvissa käynti sinänsä on tuttua varmasti suurimmalle osalle suomalaisia liittyy festivaaleihin tapahtumina uusia käytäntöjä sekä ennakoluuloja.

Tiedon lisääminen ei ole ainoa keino positiivisen kokemuksen luomiselle. Se voidaan tehdä myös lisäämällä vuorovaikutuksen tai osallistumisen mahdollisuuksia esimerkiksi keskustelutilaisuuden tai työpajan avulla ja näin ollen rikastuttaa ja syventää kävijän kokemusta. Hyvä keino kokemuksen rikastuttamiseen on myös teeman käsitteleminen toisen taiteenlajin keinoin: esimerkiksi elokuvasarjan teemoja käsittelevä taidenäyttely. Tätä kautta tehdään festivaali myös toisen taiteenlajin ystävien silmissä houkuttelevammaksi ja lähestyttävämmäksi.

### **3 KEHITTÄMISTYÖN ESITTELY**

Kehitystyön idea kumpusi omasta kiinnostuksestani kulttuuriyleisön kokemusta kohtaan ja kokemuksestani vapaaehtoistyöntekijänä sekä kävijänä elokuvafestivaaleilla. Otin yhteyttä pääkaupunkiseudun elokuvatapahtumien kattojärjestöön, Cinemajary:hyn, tiedustellakseni heidän mielenkiintoaan ryhtyä työn tilaajaksi. Cinemajary kiinnostui mahdollisuudesta ja koki asian tutkimisen tärkeäksi. Aiheen kehittämistarvetta tuki myös Cinemajan jäsenistön yhdistykseen kohdistuvia odotuksia tutkiva

Terhi Väänänen pro gradu, joka kertoi yleisötyön ja näkyvyyden erilaisten osa-alueiden kuuluvan tärkeimpiin osa-alueisiin, joiden suhteen jäsentapahtumilla oli Cinemajaa kohtaan odotuksia (Väänänen 2013, 43).

Kehittämistyön tavoitteiksi yhdessä tilaajan kanssa asetettiin ymmärryksen ja tiedon kasvattaminen aiheesta Cinemaja ry:n jäsenfestivaalien keskuudessa sekä sen kartoittaminen mitä yleisötyö sekä oheisohjelmamuotoja elokuvafestivaaleilla on käytössä ja analysoida missä määrin ja miten nämä muodot palvelevat yleisötyön tavoitteita ja motiiveja.

Itse kirjallisen työn sekä Cinemaja ry:n 8.5.2013 alan työntekijöille järjestämän seminaarin kautta kasvattaa tietoa ja ymmärrystä aiheesta festivaalituottajien parissa.

Koska festivaali- ja elokuvafestivaaliympäristöissä järjestettävästä oheis- ja yleisötyöohjelmasta ei juurikaan löytynyt lähdekirjallisuutta oli kehittämistyölle tärkeää tutkia sen nykytilaa sen kohdefestivaaleilla. Tämän vuoksi tein yleisötyötä koskevan kyselyn Cinemaja ry:n jäsenfestivaaleille. Kysely toteutettiin sähköisesti lähettämällä sähköpostitse linkki Google Form –kyselyyn, jokaiselle festivaalien Cinemaja ry-yhteyshenkilölle. Kahdeksastatoista festivaalista kyselyyn vastasi yhdeksän. Vastaa-jia oli sekä pienemmän että suuremman kokoluokan festivaaleissa.

Vastaajatietojen ja palautemahdollisuuden lisäksi, kysely koostui kymmenestä varsinaisesta avoimesta kysymyksestä eli oli luonteeltaan kvalitatiivinen (Ojasalo, Moilanen & Ritalahti 2009, 119). Kysymykset käsittelivät festivaalin perustehtäviä, festivaalien yleisöjä, mielikuvia festivaaleista, yleisötyö- ja oheisohjelman käytännön toteutusta, tavoitteita ja motiiveja sekä siihen liittyviä haasteita ja kehitystoiveita. Kysymykset perustuivat yleisötyön teoriaan ja vastaukset antoivat tarvittavaa taustatietoa oheis- ja yleisötyöohjelmatyyppeiden arvioimiseen. Kysymykset on luettavissa kyselyä avaavassa luvussa 4.

Oheis- ja yleisötyöohjelman kartoituksen ja analyysin toteutin dokumenttianalyysin keinoin (Ojasalo 2009, 43). Tarvittavan materiaalin keräsin elokuvafestivaalien internetsivuilta, ohjelmalehtisistä ja katalogeista viimeisimpien festivaalien ohjelmatiedot. Otokseen kuuluivat kaikki Cinemaja ry:n elokuvafestivaalit jotka oli järjestetty viimei-

sen vuoden aikana. Tämän jälkeen muodostin ohjelmista ryhmiä ja alaryhmiä niiden sisältöihin perustuvien erityispiirteiden mukaan. Näitä ryhmiä analysoin yleisötyön teorian näkökulmasta eli pohdin kuinka hyvin ne vastaavat yleisötyön tunnusmerkkejä ja tavoitteita. Lisäksi nostin analyysissä ylös hyviä käytännössä toteutettuja ohjelmaratkaisuja tai kokonaisuuksia esimerkkien avulla.

Yleisötyön teoriaa, kyselyn tuloksia sekä kartoituksen analyysia apunani käyttäen muodostin kehitystyön lopuksi festivaaleille käyttöön kappaleessa kuusi esiteltävän yleisötyöprosessin tarkistuslistan. Lista on avuksi yleisötyön periaatteita seuraavan yleisötyöohjelman suunnittelussa ja toteutuksessa.

Viimeisenä vaiheena kehittämistyössäni sen tulokset sekä teoria mielessäni mietin minkä roolin Cinemaja ry voisi ottaa jäsentapahtumiensa yleisötyön suhteen.

### **3.1. Tutkittujen elokuvafestivaalien esittelyt**

Seuraavien festivaalien oheisohjelmisto on mukana kartoituksessa. Festivaaleista yhdeksän osallistui kehittämistyöhön vastaamalla kyselyyn yleisötyö- ja oheisohjelmatoiminnastaan. Kyselyyn vastanneet festivaalit ovat merkitty asteriskilla\*.

AAVE Alternative Audiovisual Event  
Audiovisuaalisen taiteen festivaali

Animatricks  
Animaatiofestivaali

Atomic Ciné  
Ydinvoimaan ja uraaniteollisuuteen keskittyvä dokumenttielokuvafestivaali

Cinemaissi  
Latinalaisen Amerikan Elokuvafestivaali

DocPoint\*

Dokumenttielokuvafestivaali

DOKKINO

Lasten ja nuorten dokumenttielokuvatapahtuma

Espoo Ciné International Film Festival

Eurooppalaisen elokuvan festivaali

Helsinki African Film Festival\*

Afrikkalaisen elokuvan festivaali

Helsinki Cine Aasia\*

Itä- ja Kaakkois-Aasialainen elokuvan festivaali

Helsinki International Film Festival Rakkautta & Anarkiaa\*

Esittelee ennakkoluulottomasti ajankohtaisia elokuvia

Helsingin lyhytelokuvafestivaali\*

Lyhytelokuvia sekä lyhytelokuvakilpailu

Helsinki Refugee Film Festival

Siirtolaisuutta, pakolaisuutta, ihmiskauppaa, kansalaisuudettomuutta ja poliittisia vai-  
noja käsitteleviä elokuvia ja keskustelua

Kino-Lokakuu

Venäläisen elokuvan festivaali

Lens Politica\*

Yhteiskunnallisen elokuvan ja taiteen festivaali

Loikka tanssielokuvafestivaali\*

Tanssielokuvafestivaali



Night Visions\*

Kauhu-, fantasia-, sci-fi-, ja kulttielokuvafestivaali

Season Film Festival\*

Parhaimmistoa ja uutuuksia, elokuvista joita ei Suomen teattereissa muuten nähdä

Vinokino

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin keskittyvä elokuvafestivaali

## 4 YLEISÖTYÖ CINEMAJA RY:N FESTIVAALEILLA

Maalis-huhtikuun 2013 vaihteessa toteutettuun kyselyyn Cinemaja ry:n jäsenfestivaalien yleisötyö- ja oheisohjelmasta vastasi yhdeksän Cinemajan 15:sta jäsenfestivaalista. Muita yhdistyksen elokuvatapahtumia ei työn rajauksen vuoksi otettu mukaan kehittämistyöhön eikä siksi kyselyyn, joskin tapahtumat DocLounge ja Pinnan alta –klubi sisältyvät kehittämistyöhön festivaalien oheisohjelmana.

Kysely koostui kymmenestä vastaajaa, festivaalien perustehtävää, yleisöä, siihen liitettyjä mielikuvia ja yleisötyön toteuttamista koskevasta avoimesta kysymyksestä. Seuraavissa alaluvuissa käyn kysymykset läpi teemoittain. Samalla perustelen näiden tietojen tärkeyttä yleisötyön suunnittelun ja toteuttamisen suhteen. Kysymysten vastaukset tulevat käyttöön myös oheisohjelmamuotojen kartoitusta koskevassa luvussa.

### 4.1 Festivaalin perustehtävä

*1) Määrittele festivaalinne perustehtävä. Miksi se järjestetään?*

Festivaalit kokevat tärkeäksi elokuvatarjonnan täydentämisen ja rikastuttamisen – erityisesti vaihtoehtoisella tai festivaalin teemaan liittyvällä elokuvalla. Festivaalit tar-

joavat lähes ainoastaan elokuvia, joita ei Suomessa muuten pystyisi näkemään. Yksin Helsinki International Film Festival Rakkautta & Anarkiaa esitti vuonna 2012 yli 180 pitkää elokuvaa eli saman verran elokuvia kuin Suomen kaupallisissa elokuvateattereissa sai ensi-iltansa koko vuoden aikana. Festivaalien rooli pääkaupunkiseudun elokuvatarjonnan rikastuttajana on siis suuri.

Perustehtäväksi vastauksissa mainitaan lisäksi festivaalin oman elokuvagenren tai teeman arvostuksen ja tunnettuuden lisääminen sekä aseman vahvistaminen. Useat festivaalit pitävät tehtävänä myös keskustelun herättämisen elokuva-alaan, festivaalin teemoihin tai yhteiskunnallisiin aiheisiin. Monet festivaalit mainitsevat pyrkivänsä luomaan matala kynnyksisen kohtaamispaikan sekä elokuva-alan ammattilaisille että laajemmalle yleisölle.

Nämä kaikki ovat yleisötyön tavoitteiden mukaisia päämääriä. Ajatuksella suunnitellut ja toteutetut yleisötyömuodot ovat myös siis omiaan tukemaan näissä perustehtävissä.

## 4.2 Festivaalien yleisöt

2) *Keille festivaalinne on suunnattu?*

3) *Keistä yleisönne koostuu?*

Yleisötyö lähtee yleisön tuntemisesta. Audiences Londonin *Introduction to Audience Development* (2007) julkaisun mukaan: yleisötyöprosessissa siirretään yleisön huomiointi organisaation toiminnan keskipisteeseen. Jotta näin voidaan tehdä on festivaalin ensin tunnettava yleisönsä – sekä potentiaalinen, tavoittelemansa yleisö. Tuntemalla yleisö ja tiedostamalla sen tarpeet rakennetaan toimiva yleisötyöohjelma ja päästään parhaisiin tuloksiin yleisön sitouttamissa ja uuden yleisön hankkimisessa.

Kyselyyn vastanneista festivaaleista kolme mainitsi toteuttaneensa kävijäkyselyn, neljälle yleisön tuntemus perustui omaan arvioon ja kaksi ei lähtenyt tarkemman tiedon puutteessa määrittelemään yleisönsä rakennetta. Kävijäkysely on tärkeä väline

yleisöön tutustumisessa. Eri yleisötyömuotojen kautta voidaan mahdollistaa vapaampia vuorovaikutustilanteita, jotka mahdollistavat yleisön festivaalin välisen oppimisen, tutustumisen ja dialogin syntymisen näiden välille.

Festivaalien teemat värittivät kävijäkuntaa: Night Visions -festivaaleilla käyvät kauhu ja genre-elokuvista kiinnostuneet ja Helsinki Cine Aasiassa yksi selkeä kävijäryhmä ovat Aasiasta kotoisin olevat. Useiden festivaalien yleisökuvauksista erottui kuitenkin myös yhteneväisyyksiä. Vastausten pohjalta elokuvafestivaaleilla kävijät näyttäisivät olevan alle keski-ikäisiä pääosin korkeasti koulutettuja pääkaupunkiseudulla asuvia aikuisia. Yksi selkeä kävijäryhmä ovat myös elokuva-alan ammattilaiset ja opiskelijat.

Koska vastaajat määrittelevät varsin löyhästi festivaalien olevan suunnattu kaikille festivaalin teemasta tai elokuvista yleensä kiinnostuneille ei kohderyhmän ja realisoituneita kävijöitä koskevan kysymyksen väliltä ollut mahdollista tehdä erityisiä johtopäätöksiä. Oletan laajasta kohderyhmästä huolimatta, että esimerkiksi markkinointia festivaaleilla tehdään myös tarkemmin rajatuille kohderyhmille. Yleisötyö- ja oheisohjelman suunnittelun tulisi lähteä esimerkiksi näiden kohderyhmien tai seuraavan kysymyksen numero neljä vastauksissa mainittujen ryhmien tarpeista.

#### *4) Mitä uusia yleisöjä haluaisitte tavoittaa?*

Kysymyksen kohdalla nousi esiin rajatumpia ryhmiä kuin aiempien kahden. Eniten mainittu tavoiteltava kohderyhmä (4 mainintaa) oli vanhempi, erityisesti kulttuurista jo harrastava, yleisö. Ns. suuri yleisö mainittiin kahdesti, samoin kuin lapset ja nuoret sekä muut kuin suomalaistaustaiset. Myös festivaalin tai tietyn elokuvan aiheesta kiinnostuneiden toivottiin löytävän festivaalit paremmin.

Oikeanlainen tiedotus ja markkinointi oikeiden kanavien kautta on totta kai tärkeää kohderyhmien suhteen, mutta näiden lisänä yleisötyö auttaa mielenkiinnon herättämisessä festivaalia kohtaan ja vierailun aikana vahvistaa positiivista kokemusta ja näin ollen tukee suhteen kehittymistä kävijän ja festivaalin välille.

### 4.3 Mielikuvat festivaaleista

*5) Millaisia negatiivisia sekä positiivisia mielikuvia koette festivaalianne kohtaan olevan?*

Yleisötyön tavoitteita on henkisten esteiden poistaminen kävijän sekä tapahtuman väliltä. Henkisiä esteitä ovat juuri negatiiviset mielikuvat ja ennakkoasenteet, jotka usein kumpuavat vähäisestä kulttuurin tuntemuksesta tai tiedon puutteesta (Opetusministeriö 2006, 7). Positiivisia ja negatiivisia mielikuvia listautui vastauksiin suunnilleen saman verran. Kun negatiiviset mielikuvat ovat tiedossa on helpompi alkaa pohdita millä keinoin ne voitaisiin murtaa. Positiivisten mielikuvien tunteminen on hyödyksi mietittäessä miten näitä jo valmiita vahvuuksia saataisiin välitettyä uudelle yleisölle tai vahvistettua. Jo olemassa olevan päälle on helpompi lähteä rakentamaan.

Kyselyyn vastanneiden mukaan heidän festivaaliensa herättämiä positiivisia mielikuvia ovat

hyvä tunnelma  
yhteisöllisyys  
tuttuus  
mielenkiintoisuus  
monipuolisuus  
luottamus laatuun  
tarjonnan piristäminen  
festivaalin arvot  
kohtauspaikkana toimiminen  
oheisohjelman ja yhteistyökumppaneiden rikkaus  
arvostus myös kansainvälisellä tasolla

Negatiivisista mainittiin

eksklusiivisuus  
mielikuva että suunnattu kulttuurieliitille  
tapahtuma kasvanut liian isoksi – ei enää marginaalissa

liian pieni  
 liian radikaali  
 teema koetaan liian marginaaliseksi  
 genreen tai teemaan liittyvät ennakkoluulot  
 ohjelma tai osa sitä ei mediaseksikästä  
 festivaalin teemaan (ei elokuvaan) liittyvät negatiiviset mielikuvat  
 mielikuva elokuvien vaikeudesta ja vaikeastilähestyttävyydestä  
 genreä ei oteta tosissaan  
 alkuaikojen nyt muuttunut ohjelmisto aiheuttaa vääriä mielikuvia

Kaikki mainitut negatiiviset mielikuvat ovat sellaisia joihin voidaan vaikuttaa yleisötyön keinoin. Suurin osa mainituista ennakkoluuloista liittyy nimenomaan tiedon puutteeseen joko festivaalista tai sen esittämistä elokuvista. Tapahtuman kokoon tai marginaalisuuteen liittyviin mielikuviin voidaan puuttua tarjoamalla kokemusta joko rikastuttavaa tai/ja syventävää ohjelmaa, ja näin ensin houkutella kävijä tapahtuman pariin ja sen jälkeen lisätä hänen tietouttaan siitä.

Kaikki ei mielikuvissa ole mustavalkoista. Se minkä joku kokee positiivisena piirteenä saattaa joillekin näyttäytyä negatiivisena. Osa mielikuvista esiintyi vastauksissa sekä positiivisina että negatiivisina. Vastauksissa näkyi selkeästi miten vakituisten kävijöiden ja ns. suuren tai uuden yleisön näkökannat saattavat olla täysin päinvastaisia.

Selkeäksi teemaksi nousi mm. yhteisöllisyys vs. eksklusiivisuus. Tapahtumat toimivat mukavina kohtaamispaikkoina elokuvan ystäville ja tekijöille, ja toisaalta näihin ryhmiin kuulumattomille ns. suuren yleisön edustajille saattavat festivaalit – etenkin kauempaa katsottuna – näyttäytyä eksklusiivisina ja elitistisinä tapahtumina. Tähän liittyy myös tapahtuman koko. Toisille pieni tapahtuma näyttäytyy negatiivisesti liian marginaalisena tai yleensä liian pienenä, toiset taas eivät pidä siitä että festivaali ja tietoisuus siitä kasvaa vuosien varrella vaikka sisältö periaatteessa pysyisikin muuttumattomana. Festivaaliorganisaation haasteena onkin tarjota festivaalin faneille vanha tuttu ”festarifiliis” ja toisaalta pitää ovet avoinna myös uusille kiinnostuneille. Tarkasti mietityn yleisötyö- ja oheisohjelmatarjonnan avulla voidaan vastata molempien ryh-

mien tarpeisiin: tarjota vanhoille kävijöille syventäviä, yhteisöllisiä elämyksiä ja herättää uuden yleisön mielenkiinto ja laskea kynnystä osallistua tapahtumaan.

Elokuشافestivaalit kohtaavat myös yhden taiteiden kohdalla yleisimmän henkisen esteen. Tiedon puutteesta johtuen ohjelmisto koetaan vaikeasti lähestyttäväksi (3 mainintaa) tai sitä ei oteta tosissaan (1 maininta). Kahdessa vastauksessa koettiin ongelmaksi myös se, että osaa ohjelmistosta ei pidetä erityisen ”mediaseksikkäänä”. Yleisötyö tarttuu tähän ongelmaan yleisökasvatuksen keinoin.

#### 4.4 Yleisötyö- ja oheisohjelman käytännön toteutus

6) *Onko termi yleisötyö käytössä tuotannossanne?*

7) *Kenen/keiden kaikkien vastuulle yleisötyö ja oheisohjelma festivaalillanne kuuluu?*

Yleisötyöstä kirjoittanut ja sitä tutkinut Raija Airaksinen (2005, 20) kirjoittaa yleisötyötermin vakiintuneen terminä teattereissa 90-luvun puolivälin jälkeen. Oman kokemukseni mukaan käsitteen laajuus kuitenkin on edelleen vieras monille. Halusin kyselyssäni tiedustella oliko kyseinen termi arkisessa käytössä festivaalien tuotannoissa. Kyselyyn vastanneista festivaaleista tuotannossaan termiä *yleisötyö* käytti vain yksi festivaali. Tämä ei tarkoita etteikö yleisötyötä tehtäisi festivaaleilla hyvin, mutta toiminnan tietoisuuden kehittämisen ja yleisötyöstä käydyn keskustelun seuraamisen kannalta käsitteistön tunteminen ja sisäistäminen on kuitenkin tärkeää.

Yleisötyö- ja oheisohjelman järjestämisestä festivaaleilla ovat vastuussa mitä erilaisempia työnkuvia omaavat henkilöt aina johtajatasolta tuotantoharjoittelijoihin. Listaan kuuluu myös yksi yleisötyökoordinaattori. Ohjelmien järjestämiseen osallistuvien henkilöiden toimenkuvia ovat:

- taiteellinen johtaja (5 mainintaa)
- festivaalijohtaja
- toiminnanjohtaja (2)
- festivaalikoordinaattori (3)

festivaalituottaja (3)  
 tuotantoharjoittelija (2)  
 tietyn osa-alueen tuottaja (2)  
 tietyn (oheis)tapahetken koordinaattori (4)  
 klubivastaava (2)  
 yleisötyökoordinaattori  
 vieraskoordinaattori  
 vapaaehtoiskoordinaattori  
 lipunmyyntivastaava  
 viestintäpäällikkö  
 tiedottaja (3)  
 graafikko  
 markkinointipäällikkö  
 markkinointiharjoittelija  
 yhteistyökumppanin toiminnanjohtaja  
 yhteistyökumppani  
 tiimi (festivaalikoordinaattori, tuottaja, tuotantoharjoittelija)

Työnimikkeiden kirjo selittää mm. se että yleisötyöhön ja saavutettavuuden esteiden poistamiseen kuuluu monenlaisia toimenpiteitä kuten markkinointia, tiedotusta, erilaista viestintää ja (oheis)ohjelmaa.

Yleisötyöstä kirjoitetuissa julkaisuissa puhutaan molempien sekä yksittäisen yleisötyövastaavan että ryhmässä toimimisen tärkeyttä (Maitland 2000, 6. Tutkivan teatterityön keskus 2010, 17). Teatterin yleisötyötä tutkineen Ylös –projektin julkaisussa perustellaan erillisen suunnittelusta ja käytännön organisoinnista vastaavan henkilön tärkeyttä, jotta teatterin taiteellinen tuotanto ei häiriintyisi (Tutkivan teatterityön keskus 2010, 17).

Myös vastakkaisesta syystä eli jotta yleisötyö ei jäisi muiden kiireiden jalkoihin ja niiden täysi potentiaali saataisiin käyttöön, tulisi määrätä langat käsissään pitävä vastaava, jonka työaika on varattu nimenomaan yleisötyö- ja oheisohjelmalle ja joka pitää huolen siitä, että ohjelma vastaa sille määriteltyjä tavoitteita, jolloin siitä saadaan myös paras hyöty irti. Tarpeesta kiinnittää tavoitteisiin huomiota kertoo esimer-

kiksi kartoituksessa esiin noussut festivaaliclubeille tyypillinen ilmiö. Klubeilla saattaa olla hienoakin ohjelmaa, mutta sellaista jolla ei ole enää mitään tekemistä festivaalin kanssa, jolloin sen yhteys festivaaliin jää häilyväksi ja yleisötyöllisten tavoitteiden toteutuminen ei toteudu parhaalla tavalla.

Koska yleisötyölliset toimenpiteet leikkaavat läpi koko organisaation on tärkeää että yhdessä festivaalituotannon eri osa-alueiden kanssa työskentelevien kanssa järjestelmällisesti ideoitaisiin ja kehitettäisiin toisiaan tukevia (markkinoinnillisia, tiedotuksellisia ja ohjelmallisia) toimenpiteitä. Niitä voivat yhdessä sovitut tavoitteet mielessä lähteä toteuttamaan joko yleisötyövastaava tai/ja hänen johdollaan tuotannon eri osa-alueiden vastaavat henkilöt. (Niemelä 2011; Tutkivan teatterityön keskus 2010, 16) Myös yhdessä ja eri näkökulmista miettien syntyvät varmasti luovimmat ja toimivimmat ideat.

Vastauksissa mainittiin kahteen otteeseen yhteistyökumppani järjestäjätahona. Resurssi-haasteiden vuoksi yhteistyökumppaneiden ottaminen mukaan yleisötyö- ja oheisohjelman järjestämiseen on erittäin varteenotettava vaihtoehto. Yhteistyössä järjestetty ohjelma saattaa keventää festivaalitiimin työtä paljonkin, tuo tehokkaammin festivaalin tavoitettaviin myös yhteistyötahon kohderyhmän ja toisaalta onnistunut ohjelma tuo myös yhteistyökumppanille arvokasta positiivista näkyvyyttä ja tämän kautta sitouttaa kumppania festivaalin tukijaksi. Yhden vastaajafestivaalin kohdalla mainittiin, että yhteistyökumppanit ovat keskustelutilaisuuksissa saattaneet ottaa jopa täyden vastuun tilaisuudesta.

#### **4.5 Yleisötyö- ja oheisohjelman tavoitteet ja motiivit**

*8) Miksi järjestätte yleisötyö- ja oheisohjelmaa? Millaisia tavoitteita festivaalilla on niiden suhteen?*

Yleisötyö- ja oheisohjelman järjestämisen motiiveista ja tavoitteista kysyttäessä suurinosa festivaaleista painottaa erilaisia asioita; toiset näkyvyyttä ja erottautumista, toiset keskustelua ja vuorovaikutusta.



Kohtaamispaikkana toimiminen  
 Yleisön ja festivaalin välisen kanssakäymisen mahdollistaminen  
 Festivaalitunnelman luominen  
 Uuden yleisön houkuttelevuus  
 Monipuolisemman yleisön houkuttelevuus  
 Kokemuksen tai/ja sisällön syventäminen ja laajentaminen  
 Elokuvaohjelmiston tukeminen  
 Keskustelun lisääminen ja herättäminen  
 Osallistaminen  
 Erottautuminen muista festivaaleista  
 Yleisön tavoittamistapojen monipuolistaminen  
 Monipuolisempi näkyvyys

Mikään mainituista tavoitteista ei ole ristiriidassa yleisötyön tavoitteiden kanssa.

Oman festivaalin näköinen oheisohjelma on myös tärkeä tapa erottautua muista festivaaleista. Tämä onkin tärkeää pääkaupunkiseudun elokuvafestivaalien tarjonnassa. Kun festivaalien määrä vuodessa nousee kahdenkymmenen tienoille on vaara että festivaalit ja niiden oheisohjelma muuttuvat kävijöiden mielessä yhdeksi massaksi. Omassa tuttavapiirissäni olen huomannut, että usein jotain tiettyä festivaalikokemusta muistellessa tieto siitä miltä festivaalilta muisto on, on hämärtynyt. Esimerkiksi useiden eri festivaalien kulttuuri- ja viihdekompleksi Andorran Dubrovnik Lounge&Lobby -tilassa järjestettävät festivaaliklubit alkavat äkkiä parinkin festivaalin jälkeen sekoittua toisiinsa kävijän mielessä.

#### **4.6 Yleisötyö- ja oheisohjelman haasteet ja kehitystoiveet**

*9) Millaisia haasteita yleisötyö- ja oheisohjelmaan liittyy festivaaleillanne?*

*10) Miten haluaisitte kehittää festivaalinne yleisötyötä?*

Selkeästi suurin, kaikkien vastaajien mainitsema haaste oli resurssien rajallisuus. Isojakin festivaaleja järjestetään suhteessa pienellä rahalla ja tiimillä. Rajalliset taloudelliset ja henkilöstöresurssit vievät aikaa pois juuri yleisötyö- ja oheisohjelman perusteelliselta suunnittelulta ja ajatuksella toteuttamiselta. Ohjelmaa järjestetään, mutta ei yhtä paljon kuin haluttaisiin. Sen täyttää potentiaalia yleisön sitouttamiseen ja hankkimiseen ei välttämättä saada käyttöön, koska aika, energia ja varat menevät varsinaisen ohjelman toteutukseen.

Ihanne yleisötyön suhteen olisi sekä *Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus* että *Yleisö ja teatteri uuteen suhteeseen* julkaisujen mainitsema tilanne, jossa saavutettavuus ja yleisötyö ovat luonteva ja itsestään selvä osa festivaalin toimintaa. Siihen ei siis suhtauduttaisi oheisohjelmanaan vaan oleellisena osana festivaalin toimintaa, jonka näin ollen myös suunniteltaisiin ajatuksella ja ajan kanssa.

Toiseksi eniten vastauksissa koetaan haasteelliseksi yleisön paikalle houkuttelu: Miten saada muukin kuin varsinainen festivaaliyleisö löytämään paikan päälle esimerkiksi klubeille? Miten kilpailla muutenkin aktiivisten peruskävijöiden muiden työ- sekä vapaa-ajan kiireiden kanssa tai saada vähemmän aktiiviset innostumaan?

Klubien kohdalla vastaus on mielestäni helppo. Jos yleisö ei löydä klubeille on klubien siirryttävä sinne missä yleisö on. Kun kartoituksen festivaaliklubeista 62% järjestetään samassa tilassa ulkopuolelle rajautuu valtava määrä kohderyhmiä ja potentiaalista yleisöä. Lisäksi klubien ohjelman tulisi olla suunniteltu yleisötyöllisten tavoitteiden mukaisesti niin että se herättää mielenkiinnon nimenomaan festivaalin ohjelmaa kohtaan. Käsittelen aihetta lisää festivaaliklubien alaluvussa 5.5.

Täydellistä ratkaisua siihen miten ihmiset saadaan ylös sohviltaan tai raivaamaan tilaa kalenteriinsa ja lähtemään lippuluukuille ei tietenkään ole. Mikäli oletetaan että henkilö on tietoinen festivaalista, eniten vaikuttavat varmasti ohjelmiston kiinnostavuus ja vierailun vaivattomuus. Itse festivaalitarjonta ja niiden valtavan monipuolinen ohjelma saa kokeneenkin kävijän hengästymään – puhumattakaan uusista. Juuri selkeästi tiedotettu ja mielenkiintoinen oheisohjelma saattaa olla se lisäarvoa tuova houkuttelija, joka saa kävijän paikan päälle – vielä uudestaan. Sen avulla voidaan

nostaa elokuvia ja perustella miksi juuri tämä elokuva on katsojalle näkemisen arvoisen.

Pienillä festivaaleilla on haasteena, kuinka saada nimekkäitä median ja yleisön huomion herättäviä vierailijoita festivaaleille. Vaikka tämä määriteltiin juuri yleisötyön haasteeksi saattaa hyvin suunniteltu yleisötyöohjelma myös olla vastaus tähän haasteeseen. Mikäli vieraaksi kutsutulle henkilölle on esittää vierailuohjelmaksi muutakin kuin pari Q&A –tilaisuutta välitetään paremmin kuvaa siitä että vierailijan osuus ohjelmassa on tärkeä osa festivaalia. Monipuoliset festivaaliohjelmaan osallistumismahdollisuudet tekevät vierailun mielekkäämmäksi. Käsittelen aihetta lisää alaluvussa 5.2.

Seuraavia haasteita ei mainittu kyselyvastauksissa, mutta erityisluotoisuutensa vuoksi ne on oleellista huomioida yleisötyön järjestämistä ajatellessa: Elokuva festivaali projektiluontoisena tapahtumaympäristönä tuo yleisötyön järjestämiseen omat erikoisuutensa ja haasteensa. Lyhyellä aikavälillä esitetään valtava määrä teoksia, joilla ei välttämättä ole muuta yhteistä kuin että ne edustavat samaa taidemuotoa. Erilaiset teokset ja niiden käsittelemät aiheet houkuttelevat myös varsin erilaisia yleisöitä mikä on sekä etu että haaste. Toisaalta on varaa valita teoksista ja kohderyhmistä, joihin keskittyä yleisötyöohjelmilla, toisaalta valinta aina tarkoittaa toisten jättämistä varjoon.

Festivaali tapahtuu eri puolilla kaupunkia tiloissa, jotka ovat festivaalin käytössä vain tapahtuman ajan. Toisin kuin esimerkiksi teattereissa, joissa yleisötyöohjelmaa voidaan järjestää omissa tiloissa esitystä ennen tai sen jälkeen, elokuvateattereissa esityksiä on useita saman päivän aikana eikä festivaalien elokuvateattereissa salien lisäksi yleensä ole muita tiloja kuin ahtaita auloja.

Tapahtuman pituus taas rajaa järjestettävien ohjelmien määrää. Ohjelmia pystytään aikataulun puitteissa järjestämään festivaalin aikana vain rajattu määrä ja eikä tiettyä esimerkiksi tiettyyn elokuvaan liittyvää ohjelmaa voida järjestää kuin maksimissaan elokuvan näytösten määrän verran.

## 5 OHEISOHJELMAMUODOT YLEISÖTYÖN NÄKÖKULMASTA

Tämän luvun alaluvuissa tulen analysoimaan oheisohjelmamuotoja joita Cinemaja ry:n jäsenfestivaaleilla on käytössä. Aineiston ohjelmat on järjestelty ylä- ja alalajeihin ohjelmamuotojen mukaan. Ryhmien sisällä ohjelmat on joissain tapauksissa oleellista lajitella alalajeihin niiden teemojen perusteella.

Ryhmittelyn lisäksi tarkastelen esiin tulleiden muotojen tehokkuutta ja merkitystä yleisötyön näkökulmasta. Tämän teen kuuden kysymyksen avulla, jotka olen muodostanut luvussa 2.3 avaamieni yleisötyöohjelman tuntomerkkien ja saavutettavan tapahtuman kriteerien perusteella.

Kuten opinnäytetyöni alaotsikosta voi lukea, lähestyn kaikkia kartoituksen ohjelmamuotoja yleisötyön näkökulmasta; pohtien kuinka hyvin ne vastaavat yleisötyön tunnusmerkkejä ja tavoitteita. Pysin analyysin kautta tekemään parannusehdotuksia sekä pohtimaan jokaisen muodon kohdalla mitä tulisi ottaa huomioon, jotta yleisötyön kriteerit ja tavoitteet täyttyisivät mahdollisimman hyvin.

- 1) Rikastuttaako tai syventääkö ohjelma kävijän elokuva-kokemusta?
- 2) Onko yleisöllä mahdollisuus osallistua?
- 3) Lisääkö ohjelma kuulijan tietoutta elokuvasta taidemuotona tai teoksena ja auttaa näin ollen ymmärtämään/tulkitsemaan?
- 4) Onko ohjelma linjassa festivaalin päätavoitteiden tai/ja ohjelmiston kanssa?
- 5) Tekeekö ohjelma elokuvafestivaalin ohjelmiston helpommin lähestyttäväksi?
- 6) Kasvattaako yleisöä laadullisesti vai määrällisesti?
- 7) Onko ohjelma kielellisesti saavutettava?

Osa kartoituksen festivaaleista ei ole puhtaasti elokuvafestivaaleja, vaan niiden ohjelmaan kuuluu myös muita taiteenlajeja, kuten esimerkiksi muu mediataide (AAVE), yhteiskunnallisesti kantaaottava taide (LensPolitica). Tällaisten festivaalien kohdalla olen luokitellut myös varsinaista ohjelmaa oheisohjelmaksi sillä nämä ovat usein hyviä esimerkkejä siitä, miten myös ”tavallisten” elokuvafestivaalien oheisohjelmaa voitaisiin rikastuttaa.

## 5.1 Puhetilaisuudet

Erilaiset puhetilaisuudet ovat festivaaleille kelpo yleisötyöohjelmamuoto. Ne syventävät kävijän kokemusta, lisäävät tietoa, antavat työkaluja tulkintaan sekä mahdollisuuden osallistua. Kartoituksen puhetilaisuudet olivat lisäksi kaikki aiheensa puolesta linjassa festivaalin ohjelmiston tai tavoitteiden kanssa. Erilliset tilaisuudet eivät ehkä ole ykköstyökalu festivaalin helposti lähestyttäväksi tekemisessä, mutta juuri tietystä teemoista kiinnostuneiden mielenkiinnon ne saattavat herättää.

Question & Answer –tilaisuudet sekä esittelyt tapahtuvat luonnollisesti lähes aina teatterisalissa, jolloin kaikki katsojat osallistuvat ohjelmaan. Muiden keskustelutilaisuuksien kanssa voi harkita tilaisuuden järjestämistä muuhun tilaan teatterin välittömään läheisyyteen ja sekä heti sitä ennen tai sen jälkeen, jotta keskustelutilaisuuden yhteys itse festivaaliin ja katsojien kohdalla teokseen ei katkea. Esimerkkinä Lens Politica festivaaleilla Culture jammers in public space –paneeli järjestettiin teatterilla kahden aihetta sivuavan elokuvanäytöksen välissä. Näin molempiin tai vain toiseen näytökseen menijät saattoivat kaikki osallistua tilaisuuteen.

Ellei kyseessä ole jokin muu kuin englannin tai suomen kielinen puhuja, keskustelutilaisuuksia ei oman kokemukseni mukaan käännetä. Tämä muodostaa kielellisen esteen osan kävijöistä ja yleisötyöohjelma välille. Toisaalta mikäli itse elokuva on esitetty tai käännetty vain englanniksi voidaan olettaa että sen yhteydessä pidettävän tilaisuuden yleisön ymmärtävän kieltä tarpeeksi hyvin voidakseen seurata keskustelua. Jos elokuva kuitenkin on tekstitetty suomeksi, tulisi harkita myös tulkin hankkimista tilaisuuteen sillä tällöin todennäköisyys että yleisöstä löytyy englantia välttävämmin puhuvia kasvaa.

Erilaisia puhetilaisuuksia löytyy festivaaleilta ilahduttavissa määrin. Kartoituksen luokittelut on tehty festivaalin antaman muodon perusteella. Näitä ovat erilaiset:

Question and Answer –tilaisuudet

Esittelyt

Keskustelut

Paneelit

Luennot

Seminaarit

Master Class

Tilaisuudet jakautuvat tilaisuuksien teemojen mukaan kolmeen otannassa varsin tasapuolisesti edustettuun ryhmään.

Aiheena elokuva-ala

Aiheena tietty elokuva

Aiheena festivaalin teema tai sarja

Seuraavaksi esittelen puhetilaisuudet ensiksi muotojen mukaan, sitten teemojen perusteella:

#### *Question & Answer –tilaisuus eli Q&A*

Question and Answer –tilaisuus eli Q&A, jossa vierailija vastaa yleisön kysymyksiin elokuvaansa koskien. Q&A:t ovat yleensä yhden tai kahden vieraan tilaisuuksia. Joskus – yleensä vain kotimaisten kohdalla – vierailijoita voi olla useampiakin, jolloin tilaisuuden kesto yleensä pitenee. Jo festivaalin tiukan aikataulunkin vuoksi Q&A:t ovat yleensä noin 15min, maksimissaan 30 minuutin pituisia tilaisuuksia. Vierailija joko aloittaa parilla vapaalla sanalla tilaisuuden tai elokuvaan ja vierailijaan perehtynyt vetäjä esittää vierailijalle alkuun joitain mielenkiintoisia näkökulmia avaavia kysymyksiä sitten antaen vuoron yleisön omille kysymyksille.

Q&A järjestetään yleensä elokuvan näytöksen jälkeen näytöksen salissa, kuitenkin esimerkiksi Espoo Cinéllä tilaisuuksia on ollut myös festivaaliteltalla näytöksen jälkeen mikä antaa muillekin kuin kyseisen elokuvan juuri nähneille mahdollisuuden osallistua tilaisuuteen, mutta toisaalta saattaa olla että katsojista osa karkaa näytök-

sen päätyttyä muualle, jolloin mahdollisuus yleisökasvatukseen tätä kautta menetetään.

Vierailijan nopeakin pyrähdys salissa voi selkeästi rikastuttaa kävijän kokemusta ja on yksi niistä harvoista ja siksi arvokkaista muodoista, jotka antavat mahdollisuuden vuorovaikutukseen elokuvantekijöiden ja yleisön välillä. Olisikin tärkeää että nämä tilaisuudet toteutettaisiin ajatuksella ja että niitä ohjaisi aiheeseen perehtynyt ja yleisön tarpeet huomioon ottava henkilö sillä aina ei yleisö rohkaistu tarpeeksi esittämiseen kysymyksiä.

Q&A:den kohdalla olisi hyvä huomioida se että uusille festivaalikävijöille termi ei välttämättä ole lainkaan tuttu. Näin ollen se olisi hyvä selittää auki ohjelmalehtisessä tai käyttää toista suomenkielistä paremmin aukeavaa nimeä tilaisuudelle. Suoraa käännöstä on ehkä vaikea löytää, mutta esimerkiksi *tekijävieras paikalla esityksessä* – teksti avaa ohjelman sisällön vierasta englanninkielistä termiä paremmin. Yleensäkin näistä tilaisuuksista tulisi tiedottaa näkyvämmiin ja selkeämpiin vaikka aikataulujen myöhäinen varmistuminen loisikin siihen oman haasteensa.

### *Elokuvan esittely*

Q&A:hin liittyy yleensä, joskaan ei aina, elokuvan esittely sen alussa. Tämä saattaa olla hyvin lyhyt vierailijan tervehdys ja ilmoitus siitä että hän tulee olemaan paikalla elokuvan päätyttyä vastaamassa yleisön kysymyksiin. Joskus vierailija avaa jo esittelyssä elokuvan taustoja lyhyesti joko omin sanoin tai tilaisuuden vetäjän esittämien kysymyksien avulla. Yleisötyön näkökulmasta tämä on erityisen hyvä asia sillä se antaa katsojalle työkaluja elokuvan ymmärtämiseen sekä taustoihin ja luo uusia näkökulmia, jo ennen esitystä.

Mikäli elokuvan tekijätiimistä ei ole mahdollista saada ketään paikan päälle, voidaan harkita pyydetäisiinkö jokin muu asiantuntija pohjustamaan näytöstä lyhyesti tai vastaamaan yleisön kysymyksiin jälkeen päin. Season Film Festivalin Kultahattu-elokuvan näytöksen esitteli 1920-luvun muodin näkökulmasta pukusuunnittelija Joanna Weckman (Aalto-yliopisto, Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulu). Helsinki

Refugee Film Festivalin Chilessä asuvien Haitilaisten maahanmuuttajien elämästä kertovan elokuvan *Change of Residence* puolestaan Chilen lähetystön konsuli.

Sekä esittelyt että Q&A:t ovat erinomainen yleisötyömuoto. Ne tuovat sekä elokuvaan perehtyneelle kävijälle lisätietoa ja tutustuttavat uutta kävijää syvemmin elokuvan tekemiseen.

### *Keskustelut ja paneelikeskustelut*

Seuraavaksi suosituimpia puhetilaisuusmuotoja ovat keskustelut (12 tapahtumaa) ja paneelikeskustelut (7 tapahtumaa), jotka on jaoteltu festivaaliohjelmista löytyvien termien mukaan. Käsittelen muodot yhdessä sillä ne eivät yleisötyön kannalta eroa merkittävästi toisistaan.

Paneelikeskustelun tuntomerkkejä ovat vetäjä, joka jakaa puheenvuorot ja esittelee aiheen sekä eri näkökantoja edustavat keskustelijat, jotka kaikki vuorollaan saavat mahdollisuuden kertoa ajatuksensa käsiteltävästä aiheesta (Kepa ry). Keskustelutilaisuus on muodoltaan vapaampi eikä siis välttämättä vaadi sitä ohjaavaa vetäjää tai paneelin kriteerein valikoitua osallistujajoukkoa.

Jos Q&A -tilaisuuksissa keskustellaan yleensä lyhyesti juuri nähdystä elokuvasta ja sen tekemisestä, ovat keskustelut ja paneelikeskustelut oivallisia yleisötyömuotoja eri aiheiden syvällisempään käsittelyyn. Keskustelun aiheesta riippuu syventääkö se kuulijan tietoutta elokuvataiteesta vai elokuvan käsittelemästä aiheesta.

Näiden ohjelmien sisältö – kuten seuraavaksi mainittavien luentojen ja seminaarienkin – kasvattaa yleisöä laadullisesti. Tilaisuudet voivat kuitenkin myös toimia hyvinä markkinointikeinona ja uuden yleisön houkuttelijoina mikäli niissä tartutaan mielenkiintoiseen teemaan, huomiota herättävien keskustelijoiden avulla. Näin ollen myös aiheesta kiinnostuneille kynnys laskee, motivaation nousee festivaaleille osallistumisen suhteen ja festivaaliyleisö kasvaa ainakin hetkellisesti myös määrällisesti.

Toisin kuin Q&A:n tapauksessa, elokuvan loppumisen ja keskusteluiden alkamisen välissä on pieni tauko tai ohjelma saatetaan järjestää aivan eri tilassa. Tämä on hyvä



siinä mielessä että kuka tahansa voi osallistua tilaisuuteen, mutta toisaalta kytkös elokuvaan saattaa katketa. Pahimmassa tapauksessa kytkös koko festivaaliin jää vähäiseksi.

### *Luennot ja Seminaarit*

Seminaareiksi on nimetty sekä parituntisia elokuvan ja keskustelutilaisuuden kokonaisuuksia, että Cinemaissi-festivaalin ohessa järjestettävän TransformArte-hankkeen koko päivän kestävä luentoja ja tanssityöpajoja sisältävä kokonaisuus yhteistötaiteesta. Kartoituksen luennoille ja seminaareille oli tyypillistä että niiden aihe oli elokuva-alaan liittyvä. Ne eivät siis suoranaisesti syvennä tiettyä elokuva-kokemusta, mutta toimivat hyvinä tiedon ja tulkinnan työkalujen välittäjänä ja näin ollen syventävät tulevia kokemuksia.

### *Master class*

Tapahtumamuodoista vain alan ihmisille suunnattu, joskin muillekin kiinnostuneille avoin muoto. Tapahtuma sisältää usein pidemmän luennon tai pari ja elokuvanäytöksen. Tilaisuudet ovat maksullisia ja vaativat etukäteisilmoittautumista. Master classin pitävän vierailijan, yleensä festivaalin päävieraan, teoksia esitetään useita festivaalin aikana ja he ovat uran tehneitä, alan ammattilaisia. Viimeisen vuoden sisällä Master classeja pitivät mm. Espoo Ciné festivaaleilla tuottaja Peter Aalbæk Jensen ja Doc-Point festivaaleilla ohjaaja Jerzy Sladkowski. Master classit ovat kohderyhmälleen toimivia yleisötyömuotoja, jotka erityisesti lisäävät tietoutta, mutta koska ne on suunnattu tietoa jo selkeästi omaavalle kohderyhmälle on niiden vaikutus ehkä kuitenkin enemmänkin yleisöä määrällisesti kasvattava vaikutus.

### *Aiheena elokuva-ala*

Ryhmistä pienin aihealue on elokuvaan alana liittyvät puhetilaisuudet, joita järjestettiin viidellä kartoituksen festivaaleista. Esimerkkinä *Climbing down from mount analogue - Analogian vuorelta laskeutuessa*: kahden vierailevan taiteilijan Guy Sherwinin ja Oliver Whiteheadin pitämistä pohjustavista luennoista sekä paneelistä koostuva

kokonaisuus analogisen filmin ja digitaalisen median eroista ja tämän hetkisestä kehityksestä (AAVE).

Rakkautta & Anarkiaa -festivaalin *“Suku on pahin” – eli kuinka teemme (ja olemme tekemättä) elokuvaa Suomessa ja Virossa* -paneelikeskustelu toi yhteen suomalaisia ja virolaisia elokuvantekijöitä keskustelemaan elokuvan digitalisoitumisen mukanaan tuomista mahdollisuuksista sekä poikkeuksellisten elokuvaideoiden toteuttamisesta uusien rahoitus- ja levityskanavien kautta. (Rakkautta & Anarkiaa 2013)

Muita keskusteluteemoja ovat olleet tekijähaastattelut, poliittisten ja pakolaiskysymysten käsittely elokuvissa sekä tieteiselokuvissa ja sarjoissa, underground kulttuuri Iranissa elokuvantekijöiden silmillä nähtynä.

#### *Aiheena tietty elokuva*

Tiettyyn festivaaleilla esitettyyn elokuvaan liittyvät keskustelutilaisuudet ovat suosituin aihe, sillä tähän kuuluvat kaikki Q&A- ja esittely-tilaisuudet, joiden lukumäärä nousee yli sadanviidenkymmenen. Teemaan sopivia muun tyyppisiä keskustelutilaisuuksia järjestettiin viimeisen vuoden sisällä festivaaleilla kaksitoista.

Näissä tilaisuuksissa – muissa kuin Q&A -hetkissä – elokuva toimii usein pohjustuksena keskustelulle, jonka tarkoituksena usein ei niinkään ole kertoa elokuvasta itsestään vaan sen käsittelemästä aiheesta tai teemasta. Rakkautta & Anarkiaa festivaalin Sinivalkoinen valhe –paneelikeskustelussa käsiteltiin dopingongelmaa maailmanlaajuisena ilmiönä sekä huippu-urheiluun liittyviä yhteiskunnallisia ja moraalisia kysymyksiä.

#### *Aiheena festivaalin teema tai sarja*

Kolmantena ryhmänä ovat festivaalin teemaan tai johonkin sen sarjan teemaan liittyvät keskustelut. Cinemaissi festivaalilla keskusteltiin taiteesta ja yhteiskunnallisesta muutoksesta Latinalaisessa Amerikassa, Helsinki Refugee Film Festivalilla paperittomien pakolaisten tilanteesta Suomessa, Animatricks festivaalilla luennoivat Nuku-

film-nukkeanimaatiostudion vierailijat projekteistaan ja Kino Lokakuussa kuultiin dokumenttien tekemisestä Putinin ajan Venäjällä.

## 5.2 Vierailijat

Festivaaliohjelmistoissa esiintyneitä tekijävieraita olivat ohjaajat, näyttelijät tai päähenkilöt, käsikirjoittajat, tuottajat, tuotantoyhtiöiden edustajat sekä koreografit Loikka tanssielokuvafestivaaleilla. Näiden lisäksi Night Visions festivaaleilla vieraili syksyllä 2012 foley artisti. Yleisötyön näkökulmasta varsin mielenkiintoista olisikin myös muiden kuin yllä ensiksi mainittuja työnimikkeitä omaavien elokuvantekijöiden vierailut. Esimerkiksi juuri foley artistin vierailu avaa katsojalle aivan uuden näkökulman elokuvan tekoon tai kokemiseen ja verrattuna tavallisiin vierailijoihin tuo vaihtelua myös elokuvanystävän kokemukseen. Tyypillisimpien vierailijoiden haastatteluita on myös mahdollista nähdä televisiossa tai internetissä ja heidän työnkuvansa on usein suu-  
relle yleisöllekin edes jollain tasolla tuttu. Muiden tekijöiden työhön on vaikeampaa tutustua. Joidenkin elokuvien tapauksessa saattaisi olla jopa mielenkiintoisempaa kuulla esimerkiksi puvustaja, lavastajan tai leikkaaja työstä elokuvan parissa. Hyvänä esimerkkinä tästä toimii myös Leikkaaja tarinankertojana –seminaari DocPoint festivaaleilta, jossa eturivin leikkaajat ja ohjaajat kerääntyivät keskustelemaan dokumentarisen elokuvan leikkausprosessista (DocPoint - Helsingin dokumenttielokuvafestivaali 2013).

Elokuvan kohdalla erilaiset tekijöiden vierailut ovat erityisen tärkeä yleisötyömuoto sillä muuten kosketus teoksen tekijöihin jää useilla lopputekstien ensimmäisten nimien silmäykseen ennen kuin valot salissa rävähtävät päälle ja katsojat rynnivät ulos iltaan tai toiseen näytökseen. Vierailijatapaamiset ovat myös elokuvan kohdalla ainoa mahdollisuus yleisölle päästä kosketuksiin taidemuodon tekijöiden kanssa – ja toisin päin.

Kartoituksen festivaaleilla käytössä olevia oheisohjelmamuotoja, joiden kautta vierailija käytännössä osallistuu festivaaleille olivat Q&A:t, esittelyt, luennot ja keskustelut, jotka kaikki on esitelty erikseen luvussa 5.1.1. Lisäksi muotoihin kuului vierailijata-

paamiset, joissa vierailija on paikalla jakamassa nimikirjoituksia ja vaihtamassa samalla pari sanaa yleisönsä kanssa.

Luentoja ja keskusteluja, joihin vieraat osallistuvat oli festivaaleilla vähän suhteessa kahteen edellisessä kappaleessa ensiksi mainittuun muotoon. Vierailijoista voisi ottaa enemmän irti, järjestämällä esimerkiksi heidät kaikki yhteen kokoavia keskustelutilaisuuksia tai pyytämällä pitämään lyhyt kaikelle yleisölle avoin luento elokuvaansa tai ammattiaan koskien. Nyt saattaa olla että kaukaakin kalliilla varta vasten paikalle saapuneen vierailijan osallistuminen festivaalin ohjelmaan jää pariin Q&A – tilaisuuteen.

Kuten jo luvussa 5.2 mainitsin saattaa hyvin suunniteltu yleisötyöohjelma olla avuksi vierailijoiden houkuttelemiseksi festivaaleille: mikäli vieraaksi kutsutulle henkilölle on esittää mielenkiintoinen ja monipuolinen vierailuohjelma, välitetään paremmin kuvaa siitä että vierailijan läsnäolo on tärkeä osa festivaalia.

Toinen tapa vierailijan hyödyn ”maksimointiin” on eri medioiden käyttö. Vierailijalle pyritään luonnollisesti järjestämään niin monta haastattelua kuin vain mahdollista, mutta myös itse festivaalien kannattaisi haastatella vieraansa sekä teksti että video-muodossa. Näin saataisiin yleisötyöllisesti sekä tiedotuksen kannalta arvokasta sisältöä, joka tavoittaisivat muutkin kuin paikalla olevan yleisön. Ohjelmien kohderyhmäsuunnittelun ja yleisön luona sijaitsevien uusien tapahtumapaikkojen käyttöön oton lisäksi, eri medioiden käyttö mainitaan *Eventful cities* kirjassa yhdeksi kolmesta tavasta tavoittaa yleisö (Richards & Palmer 2010, 303, 307, 301). Tähän liittyy myös yhteistyö esimerkiksi TV-yhtiöiden kanssa, mitä esimerkiksi Lens Política festivaali on tehnyt toimimalla yhteistyössä YLE:n kanssa, joka on näyttänyt kanavillaan festivaalin yhteydessä sen elokuvia.

Vierailijan läsnäolo ja siihen liittyvät oheisohjelmamuodot vastaavat hyvin yleisötyön tavoitteita ja kriteereitä; ne syventävät ja rikastuttavat kokemusta, luovat mahdollisuuden vuorovaikutukseen, lisäävät tietoutta sekä kulkevat aina käsikädessä festivaalin ohjelmiston kanssa. Muodot kasvattavat yleisöä erityisesti laadullisesti, mutta mielenkiintoisen vierailijan kohdalla josta on tiedotettu onnistuneesti mahdollisesti

myös määrällisesti. Ongelmakohtaksi ulkomaalaisten vierailijoiden kohdalla muodostuu kielellinen saavutettavuus mikäli vierailuita ei tarvittaessa tulkata.

### 5.3 Erikoisnäytökset

Varaslähdöt

Näytökset poikkeavassa esityspaikassa

Ilmaisenäytökset

Ensi-illat

”Cross-over” näytökset

Muut erikoisnäytökset

Kartoituksen festivaalien erikoisnäytökset jakautuivat viiteen eri selkeään kategori-  
aan: varaslähdöt, näytökset poikkeavissa esityspaikoissa, ilmaisenäytökset, ensi-illat,  
sekä muita taidemuotoja tai kokemuksia elokuvaan yhdistävät ”cross-over” näytök-  
set. Lisäksi kategoriaan *muut erikoisnäytökset* jäi neljä näistä poikkeavaa tyyppiä,  
jotka ovat tutustumisen arvoisia.

Erikoisnäytösten vahvuus on yleensä huomioarvo. Niiden yleisötyöllisiksi tunnusmer-  
keiksi jäävät pitkälti ”vain” kokemuksen rikastuttamisen ja lähestyttävyyden lisäämi-  
sen tasolle. Yksinään kaikki muodot, paitsi cross-over näytökset, kasvattavat yleisöä  
pitkälti vain määrällisesti sillä muodot eivät lisää tietoutta, auta tulkitsemaan tai anna  
mahdollisuutta osallistua. Parhaat yleisötyölliset tulokset saakin kun yhdistää ns. ta-  
vallisiin erikoisnäytökseen – varaslähtiin, näytöksiin poikkeavissa esityspaikoissa,  
ilmaisenäytöksiin ja ensi-iltoihin – jonkin yleisökasvatusta painottavan yleisötyömuo-  
don, kuten esimerkiksi Q&A:n.

Kielellisen saavutettavuuden puolesta ainakin varaslähtiin, poikkeavissa paikoissa  
esitettävien elokuvien ja ilmaisenäytösten olisi hyvä olla suomen kielelle käännettyjä,  
jotta näiden tyyppien yleisötyöllinen vahvuus eli helppo lähestyttävyys saataisiin pi-  
dettyä mahdollisimman toimivana kaikille kohderyhmille.

### *Varaslähdöt*

Varaslähtönäytökset eli ennen festivaalia esitettävät elokuvat, toimivat herättelijänä festivaalin alkamiseen. Yleisötyön näkökulmasta niiden etu on pehmeä lasku festivaaliin ohjelmiston runsauteen ja vaihtoehtelokuvan maailmaan. Uuden kävijän on helpompi tarttua yhteen valikoituun esitykseen, kuin alkaa kahlata koko ohjelmistoa läpi miettien mikä nyt olisikaan hyvää mikä ei.

### *Näytökset poikkeavassa esityspaikassa*

Jos yleisö ei löydä festivaaleille, täytyy festivaalin mennä yleisön luo. *Eventful cities* – kirjan yleisöiden tavoittelua käsittelevässä luvussa mainitaan yhtenä keinona uusien ja muualla kuin kaupungin keskustassa olevien tilojen käyttäminen. Kuten suurin osa Cinemajan jäsenfestivaaleista, korkean profiilin kaupunkitapahtumat järjestetään usein kaupunkien keskusta-alueella. Tähän on monta hyvää käytännön syytä, mutta se myös vahvistaa yleisön keskittymistä alueella asuviin korkeasti koulutettuihin kulttuurin suurkuluttajiin (Richards & Palmer 2010, 307). Esimerkkinä tilanteen tiedostavasta toiminnasta on DocPointin ja Helsingin kulttuurikeskuksen Malmitalolla varsinaisen festivaalin päätyttyä järjestämä DocPoint-jatkot niminen kokonaisuus, jonka aikana esitetään valikoima uusintänäytöksiä kotimaisen esityssarjan dokumenteista (Helsingin kulttuurikeskus).

Tämän alalajin yleisötyöllisiä vahvuuksia ovat siis festivaalin helpommin lähestyttäväksi tekeminen ja mahdollisesti erikoisenkin esityspaikan ja sen luoman tunnelman aikaansaama kokemuksen rikastuttaminen. Muuten oheisohjelmatyyppejä keskittyy lähinnä yleisön määrälliseen kasvattamiseen.

Tyypillisin muoto alalajissa ovat elokuvien ulkoilmanäytökset, kuten Espoo Cinén Baikonur-näytös Helsingissä Kansalaistorilla. Tanssielokuvafestivaali LOIKAn järjestämä laajan tyylillisen asteikon tanssielokuvia kattanut On the House –ilta Dubrovnikissa on piristävä esimerkki tapahtuman helpommin lähestyttäväksi tekemisestä ja

tuomisesta ihmisten luokse. Samaa konseptia soisi kokeiltavan myös muissa ravitsemusliikkeissä kuin elokuvan ystävien valmiiksi kansoittamassa Dubrovnikissa.

Poikkeavat esityspaikat tarjoavat myös hyvän mahdollisuuden yritys- ja muuhun yhteistyöhön ja sen rikastuttamiseen: Espoo Ciné esitti festivaalin yleisöäänestyssuosikkeja World Design Capital –paviljongissa. Rakkautta & Anarkiaa järjesti yhteistyössä Elisa Studion kanssa teemallisia elokuvanäytöksiä festivaali-infon naapurissa sijaitsevassa liikkeessä.

### *Ilmaisenäytökset*

Ilmaisenäytöksen avulla tartutaan saavutettavuuden taloudellisiin esteisiin ja tehdään tätä kautta tapahtuma helpommin lähestyttäväksi. Ne on useimmiten järjestetty yhdessä yhteistyökumppanin kanssa, joka saa näytöksen kautta positiivista näkyvyyttä.

LOIKKA tanssielokuvafestivaaleilla toiminut Lobby Loop –katselupiste on luova esimerkki ilmaisenäytöksestä: elokuvateatteri Andorran lämpiössä sijaitsevassa katselupisteessä saattoi käydä katsomassa looppina näytettäviä tanssielokuvia koko festivaalin ajan, jolloin osallistuminen ei ollut sidottuna aikaan.

### *Ensi-illat*

Ensi-iltanäytösten arvo festivaaleilla on lähinnä tiedotuksellista ja markkinoinnillista. Yleisötyön näkökulmasta ensi-iltaan osallistuminen saattaa rikastuttaa kävijän kokemusta sen kautta että tämä tiedostaa elokuvan olevan nähtävissä ensikertaa ja kokee tilanteen siksi erityiseksi. Muuten pelkkä ensiesitys – joskin ensi-iltoihin yleensä kuuluu tekijöiden läsnäolo ja sen kautta muita yleisötyömuotoja – ei ole erityisen monipuolinen yleisötyöohjelmamuoto.

### *Cross-over näytökset*

Taidemuotojen yhdisteleminen on yksi yleisötyötapa (Audiences London 2007) Cross-over oheisohjelmien yleisötyöllisiä vahvuuksia ovat kokemuksen rikastuttami-

nen ja syventäminen sekä elokuvan tekeminen lähestyttävämmäksi toisen taiteenlajin ystäville. Samaa aihetta tai teemaa koskettelevan toisen teoksen näkeminen saattaa myös avata uusia ajatuksia nähdyn elokuvan tulkintaan. Tämä ohjelmamuoto toimii siis myös yleisön laadullisena kasvattajana.

Cross-over näytöksiksi luokittelemiini ohjelmiin kuuluu ainoastaan ohjelmia, jotka festivaalit itse luokittelevat varsinaiseksi ohjelmakseen. Työssäni määrittelen kuitenkin oheisohjelmaksi kaikki tavallisesta elokuvanäytöksestä poikkeavat näytökset.

Lens Politican Turbo Oriental & Syrian Democracy kokonaisuudessa on yhdistetty elokuvanäytöksiin Riiko Sakkisen digitaalisia diaesityksiä, Food Liberation Army & Ruokapoliittinen manifesti –kokonaisuutta täydensivät Jani Leinosen piilokameramateriaalit Ronald McDonaldin kidnappauksesta ja sitä seuranneesta oikeudenkäynnistä.

AAVE Alternative Audiovisual Eventin ohjelmistoon kuuluu useita live cinema esityksiä, joissa valkokankaalla näytettävä teos rakentuu paikan päällä.

Elokuvanäytökseen voi yhdistää muitakin kuin taidekokemuksia. Luokittelen cross-over-kategoriaan myös Rakkautta & Anarkiaa festivaalin ohjelmaan kuuluneet elokuvanäytöksen ja illallisen yhdistäneet 18 Meals-, Enkeleiden siivu – Nyt tekee mieli viskiä!- ja Haute Cuisine – leffaillallinen mestarien parissa –”leffaillalliset”. Ravintola Sunn:in kanssa yhteistyössä järjestetyissä elokuvanäytöksen ja elokuvasta inspiraationsa hakeneen illallisen yhdistelmät toimivat erityisesti kävijän kokemuksen rikastuttajina.

### *Muut erikoisnäytökset*

Erikoisnäytöksiä, jotka eivät aikaisemmin mainittuihin kategorioihin mahtuneet löytyi seitsemän kappaletta. Animatricks festivaaleilla esitettiin koko perheelle suunnattu kuuden jakson näytös Råtta boris -animaatiosarjasta tietovisan kera, Espoo Cinéssä Dreileben –trilogia putkeen.



LOIKKA festivaaleilla oli yleisötyöllisesti hyviä muotoja; ensikertalaiselle sopivalla Easy Access –lyhytelokuvanäytöksillä madalletaan uuden yleisön kynnystä tutustua tanssielokuvaan taidemuotona. Citizen Jury –lyhytelokuvanäytös puolestaan oli näkyvä lopputulos Kinaporin palvelukeskuksen asiakkaista muodostuneen raadin sekä tanssitaiteilijoiden Kati Kallion ja Elli Isokosken yhteisestä projektista, jonka aikana raatilaiset kokoontuivat katsomaan, arvioimaan ja keskustelemaan tanssielokuvista päämääränään koota noin tunnin pituinen sarja elokuvia kohderyhmälle ikäihmiset ja lapset. Projekti on hyvä esimerkki siitä miten festivaaliyleisöä voidaan osallistaa ja luoda vuorovaikutuksen mahdollistava tilanne yleisön ja festivaalin välille.

## 5.4 Muu taide

### *Näyttelyt*

Näyttelyitä järjestettiin yhdeksällä kartoituksen festivaalilla viimeisen vuoden sisällä yhteensä kaksitoista. Näyttelyissä nähtiin videotaidetta, animaationukkeja, installaatioita, elokuvajulisteita, valokuvaa, katutaidetta, ääni-installatioita, lyhytelokuvia, lasten ja nuorten valmistamia tanssilyhytelokuvia sekä *Manège à Trois* -lehden näyttely.

Kartoituksen näyttelyt toimivat elokuvakokemuksen rikastuttajina ja syventäjinä, ovat linjassa festivaalin ohjelmiston tai teeman kanssa, kasvattavat yleisöä myös laadullisesti ja tekevät siitä erilaisten festivaaleille osallistumismahdollisuuksien kautta lähestyttävämmäksi. Festivaalin ohjelmistoa tukevat näyttelyt saattavat lisätä myös tietoutta elokuvien aiheista ja näin auttaa ymmärtämisessä ja tulkinnassa.

Näyttelytiloina toimivat pääosin festivaaliteattereiden lämpiöt ja erilaiset näyttelytilat ja galleriat. Jos näyttely toteutetaan muualla kuin festivaaliteatterin välittömässä läheisyydessä tulisi varmistaa että sen yhteys festivaaliin säilyy selvänä, muuten yleisötyölliset edut voidaan menettää.

## *Musiikki ja tanssi*

Musiikki kuuluu festivaaleilla elokuvien ja mykkäelokuvakonserttien ulkopuolella ainoastaan klubeilla. Käsittelen aihetta tarkemmin klubeja käsittelevän luvun alaluvussa 5.6. LOIKKA tanssielokuvafestivaalilta löytyy myös tanssia sisältävää oheisohjelmaa. Siitä enemmän alaluvussa 5.4.

## *Muut muita taidemuotoja sisältävät ohjelmamuodot*

Ei näyttelymuotoisia tai klubiympäristössä järjestettäviä muita taidemuotoja sisältäviä oheisohjelmia löytyi kartoituksen festivaaleilta kaksi. Lens Politica festivaaleilla elokuvanäytöksen ja paneelikeskustelun yhteydessä esitettiin taiteilija Riiko Sakkisen digitaaliset diaesitykset *Turbo Orientalism* ja *Syrian Democracy*.

DocPoint festivaaleilla laajennettiin repertoaaria elokuvadokumenteista radiodokumentteihin ja ääniteoksiin, joita esitettiin kuuntelupisteissä Kinopalatsin aulassa, Malmitalon aulassa ja Bio Rexin ylätasanteella. Tämän lisäksi Dubrovnikissa esitettiin pitkin festivaalia pidempiä radiodokumentteja.

## **5.5 Työpajat**

Työpajoja järjestettiin kartoitukset festivaaleilla yhteensä kaksikymmentä, seitsemällä eri festivaalilla. Kolme työpajoista liittyi elokuvaan taidemuotona: Animatricksin Animaationukke-workshopin aikana saattoi valmistaa oman animaationuken ja pienen animaation, Cinemaissiton Musiikkia mykkäelokuvaan! -työpajassa lapset saivat musisoida mykkäelokuvan tahtiin ja LOIKAn ammattilaisille suunnatulla Kino Loikka -tanssielokuvakurssilla toteutettiin lyhyitä tanssielokuvia viikonlopun aikana.

Loput työpajoista koskettelivat festivaalien teemoja: Night Visionsin Frankenstein -workshopissa muokattiin vanhoista nukeista hirviöitä, Helsinki Refugee Film Festivalin *A treasure box of Identities* -työpajassa käsiteltiin mm. osallistavien metodien

avulla pakolais- ja maahanmuuttajatarinoita, erilaisia identiteettejä ja niiden vaikutusta luovaan prosessiin. Cinemaissin TransformArte-yhteisötaidetapahtuman puitteissa oli mahdollisuus työpajoissa osallistua tanssi-, musiikki- ja kaupunkitaidetyöpajoihin, joista osa oli kaksipäiväisiä.

Kuten esimerkeistä näkyy työpaja on tehokas yleisön laadullisen kasvattamisen yleisötyömuoto, jonka kautta voidaan rikastuttaa kokemusta, lisätä kävijän tietoutta. Tii-viin vuorovaikutuksellinen tilanteen ja sen vuoksi että kävijä pääsee itse käsiksi taiteeseen, se on voimakas keino suhteen luomiselle ihmisen ja taiteenlajin välille.

Yleisötyömuotona työpajan järjestäminen on varmasti festivaaleilta eniten resursseja vaativa muoto. Lisäksi työpajan osallistujamäärä on usein suhteessa pieni eli se selkeästi painottuu muotona laadulliseen kehittämiseen määrällisen sijaan. Ajatuksella järjestetyn työpajan etu on kiinteän vuorovaikutus, joka mahdollistaa tietystä kohde-ryhmästä ja sen tarpeista oppimisen. Hankittuja tietoja voidaan myöhemmin hyödyntää festivaaliorganisaation tulevassa toiminnassa ja näin tehostaa niiden vaikutuksia.

## 5.6 Klubit

Festivaalien klubit on järkevintä jakaa ryhmiin iltojen teemojen mukaan, joita ovat:

festivaalin teemaa myötäilevät klubit  
tietyn elokuvan tai sarjan teemaklubit  
klubit ilman selkeää teemaa

Eniten festivaaleilla järjestetään festivaalin teemaa seurailevia klubeja. Selkeätemaisilla festivaaleilla tällaisia klubeja on varsin helppo järjestää – Cinemaississa jammaillaan lattaritahdein, Helsinki Cine Aasian klubilla soi Pekingiläinen psykedelinen rock ja LOIKKA festivaaleilla tuntuu luonnolliselta raivata tilaa tanssiesityksille.

Äkkiä ajateltuna festivaaliklubin päätarkoituksena näyttäytyy festivaalitunnelman luonti. Ajatuksella järjestetyt klubit täyttävät kuitenkin myös yleisötyöllisiä tavoitteita ja

kriteereitä. Mikäli klubiohjelma liittyy elokuvan teemoihin toimii se yleisön kokemuksen rikastuttajana, mahdollisesti lisää tietoutta ja auttaa tulkitsemaan ja tekee festivaalista helpommin lähestyttävän.

Kuten yleisötyön yleensäkin, klubin ei tarvitsisi – eikä kannattaisi – olla erillinen osa ohjelmaa. Rento klubiympäristö voi tehdä festivaalin ja vaihtoehtelokuvan henkisesti helpommin lähestyttäväksi, mutta yleisötyöllisen hyödyn tästä saa irti vain jos festivaali ja ohjelmisto ovat selkeä osa iltaa. Kartoituksessa selvisi että, erityisesti pidemmillä festivaaleilla, joilla klubeja myös ”joudutaan” järjestämään enemmän, löytyy kosolti klubeja joilla ei ole erityistä teemaa eikä illan ohjelman puolesta yhteyttä festivaaliin. Tällaisten klubien ohjelmana on yleensä jokin yhtyeen keikka, joka saattaa kyllä vetää paikalle uusiakin ihmisiä, mutta klubin yleisötyöllinen etu eli helppo lähestyttävyys heitetään hukkaan sillä suhdetta festivaaliin tai sen ohjelmistoon ei synny, koska yhteyttä festivaalin teemoihin tai ohjelmistoon ei ole. Tähän liittyen voisi klubeille harkita myös festivaalin lipunmyyntipistettä.

Hyvinä esimerkkeinä klubeista joissa yhteys festivaalin on vahvana ja yleisötyöllisin keinoin läsnä ovat LOIKKA –festivaalin ilmainen On the House –ilta, joka täytti Dubrovnikin valkokankaan tanssielokuvaan tutustuttavalla laajan tyylillisen asteikon kattavalla sarjalla sekä DocPointissa vierailut musiikin, dokumentin ja keskustelutilaisuuden klubiympäristössä yhdistävä DocLounge. Kuten erikoisnäytöksienkin kohdalla, DocLounge on myös hyvä esimerkki siitä miten eri yleisötyö- ja oheisohjelmamuotojen yhdistäminen saa aikaa mielenkiintoisimman ja houkuttelevimman kokonaisuuden.

Isoin kartoituksessa esiin tullut ongelma klubien suhteen on yleisötyön näkökulmasta tilan valinta: se että hyvin monen festivaalin lähes kaikki klubit järjestetään samassa paikassa, Dubrovnik Lounge&Lobbyssa. Klubien samassa paikassa järjestäminen on käytännön järjestelyiden ja resurssien vuoksi ymmärrettävää, mutta vaikka esimerkiksi juuri Andorran tiloista on ehkä muodostunut tuttu ja turvallinen elokuvaväen tapaamispaikka, uuden kävijäkunnan houkuttelua ja festivaalien lähestyttävyyttä ajatellen ei vuodesta toiseen samassa tapahtumapaikassa pitäytyminen ole järkevää – ja ellei ohjelmaa saada pidettyä erittäin houkuttelevana, tilanne puuduttaa vanhat kävijätkin.

Tutussa, pysyvässä paikassa – enkä puhu nyt vain Dubrovnikista – on tietenkin myös hyvät puolensa; siitä muodostuu muuten teattereihin ympäri kaupunkia levittäytyneelle festivaalille kiinteä kohtaamispaikka ja on näin ollen tärkeä festivaalitunnelman luoja. Tässä kohtaa festivaalien tulisi kuitenkin erityisesti miettiä omia tavoitteitaan iltojen suhteen: onko klubien tarkoitus tarjota uutta ja levittää festivaalin sanomaa vai pitää yllä perinteitä?

Klubeja ei myöskään välttämättä tarvitse järjestää klubeilla; Season Film Festivalin Fashion Film Festival Party juhlittiin tänä vuonna Ivana Helsingin myymälässä.

Tyypillistä klubeille on myös, että niiden ohjelma on yleensä juuri festivaalien nuoreen peruskävijäkuntaan vetoavaa. Mikäli tarkoituksena on vastata juuri tuon kohderyhmän tarpeisiin on tämä ok. Jos kuitenkin klubeilla tai muunlaisella iltaohjelmalla haluttaisiin tavoitella esimerkiksi kyselyn vastauksissa ilmi tullutta keski-ikäisten ja vanhempien kävijöiden ikäryhmää, rajaavat nykyiset klubiohjelmat ja järjestämispaikat nämä ryhmät pitkälti ulkopuolelle. Iltaohjelmaa tulisi siis lähestyä tarkemmin kohderyhmät mielessä pitäen.

Useimmiten – ja varsin luonnollisesti – klubien ohjelmat sisältävät musiikkia, mutta kaikenlaisella muullakin voivat festivaalit ohjelmaansa rikastuttaa. Kartoituksen klubeilla nähtiin elokuvia, keskusteluita, burleskia, VJ:itä, sidontataiteilijan esitys, vanhoja super8 pätkiä seinille heijastettuna, trailereita, ennakkomaisia ohjelmistosta, runoa, liveanimaatiota, improvisoituja lauluja, stand up:ia, erilaisia video ja audiotekoksia, performansseja sekä kuvaajien, koreografien ja tanssijoiden yhteiset tanssivideojamit.

## 5.7 Lapset ja nuoret

Näytökset

Työpajat lapsille

Muu, mikä?

Vaikka lapsille ja nuorille järjestetty ohjelma koostuukin samoista muodoista kuin muissa luvuissa, käsittelen kuitenkin tälle kohderyhmälle suunnatun ohjelman omassa luvussaan sillä lapset ja nuoret ovat selkeä kohderyhmä, jolle suunnattua oheis- ja yleisötyöohjelmaa järjestetään.

### *Lasten näytökset*

Elokuvafestivaalien pääkohderyhmä ovat aikuiset, joten lapsille suunnatut elokuvat esitetään usein päiväsaikaa ja kouluille suunnattuina erikoisnäytöksinä. Näytöksiä löytyy eri-ikäryhmille aina päiväkotii-ikäisistä lukiota tai ammattikoululaisiin. Ilahduttavaa on että näytöksissä ei esitetä vain lapsille suunnattua vaan myös lasten itsensä tekemää elokuvaa.

### *Työpajat lapsille festivaaleilla ja kouluissa*

Lasten ja nuorten työpajat olivat kaikki joko festivaalin teeman mukaisia tai elokuvan tekoon konkreettisesti liittyviä. Työpaja on järkevä jakaa itse festivaalilla ja kouluissa opetuksen puitteissa järjestettäviin tilaisuuksiin. Cinemaissitossa mm. luotiin ääniraitoja entisaikojen lattarielokuviin sekä askarrettiin elokuvaeläimiä ja piñatoja. AAVE – festivaaleilla lapsille ja vanhemmille suunnatussa kokeilevan liikkuvan kuvan Media Play -työpajassa luotiin oma mediatila digi- ja videokameroita ja chroma key -kangasta apuna käyttäen.

Kouluopetuksen puitteissa toteutettiin puolestaan LOIKAN Light, Camera, Move! – työpajassa koululaisia opetettiin tekemään oma tanssivideo kamerakännykällä, lasten oikeuksiin elokuvien pohjalta tutustuttavat Plan Suomi Säätiön ja DOKKINOn teemapajat sekä Helsingin alueellisten kulttuurikeskusten kanssa keväällä 2011 järjestetty sarja nuorille suunnattuja elokuva-alan ammattilaisten ohjaamia dokumenttielokuva-työpajoja.

### *Muut muodot*

Tehtäviä sisältävien opetusmateriaalien tarjoaminen ilmaiseksi näytöksissä vierailevien ryhmien käyttöön on tyypillinen lapsille suunnatun yleisötyön muoto. Se syventää, antaa mahdollisuuden osallistua, lisää tietoutta ja auttaa ymmärtämään ja tulkitsemaan. Jaettavat materiaalit ovat myös festivaalien resurssipulaan sopiva muoto, sillä kun materiaalit on tehty ja asetettu tarjolle, toteutus siirtyy opettajille ja koulujen tiloihin. Sen vuoksi että vastuu toteuttamisesta siirtyy opettajille joiden oma tietous elokuvasta ei kaikissa tapauksissa ole suuri, on tärkeää että materiaalit ohjeistavat heitä hyvin ja tarjoavat tarpeeksi taustatietoa.

LOIKKA –festivaaleilla lasten ja nuorten valmistamista tanssilyhytelokuvista oli myös rakennettu näyttely Andorran lämpioon.

### **5.8 Palkinnon jaot, kilpailut, tunnustukset ja yleisöäänestykset**

Osa festivaaleista jakaa palkintoja elokuville tai tunnustuksia alan tekijöille. Tämän oheistoiminnan yleisötyölliset edut ovat helpommin lähestyttäväksi tekeminen – laajasta ohjelmistoon on helpompi tarttua esimerkiksi sen perusteella että asiantuntijoiden palkitseman täytyy olla hyvää. Yleisöäänestys on taas puolestaan tapa antaa yleisölle mahdollisuus osallistua ja viestittää mielenkiinnosta kävijän mielipidettä kohtaan.

### **5.9 Muu, mikä?**

Kartoituksessa muotoutuneiden oheisohjelmatyyppeiden ulkopuolelle jäi neljä niihin sopimattomia muotoja:

Leffavisa toimii tunnelman luojana ja kokemuksen rikastuttajana erityisesti elokuvan ystäville.

Afrikkalaisen designin, käsitöiden ja matkailua edustavien yritysten, kehitysyhteistyöjärjestöjen ja suurlähetystöjen täyttämä Afrikkalainen tori Bio Rexin aulassa toimi eniten lähestyttävyyden helpottajana, rikastuttaa kokemusta ja antaa mahdollisuuden

osallistua. Sillä on mahdollisuus myös lisätä tietoutta Afrikasta ja sitä kautta tehdä festivaalin ohjelmisto helpommin lähestyttäväksi.

Head Hunter Pop-Up Storessa elokuvarekvisiitan, patsaiden, figuurien ja sarjakuva-taiteen shoppailun ohessa tutustua taiteilijaan, saattoi teettää omafiguurin kohtuulli-seen hintaa tai hankkia ilmaisen luonnoksen itsestään zombiena. Jos tällaista kaup-paa mietitään yleisötyön näkökulmasta se saattaa tehdä festivaalien helpommin lä-hestyttäväksi.

Rakkautta & Anarkiaa –festivaalin yhdessä Amnestyn kanssa järjestäneenä Amnes-ty-päivänä ennen ihmisoikeuksia käsittelevien elokuvien näytöksiä Amnestyn asian-tuntijat valottivat elokuvan taustoja. Lisäksi Andorran lämpiössä oli paikalla vapaaeh-toisia kertomassa Andorran toiminnasta ja vetoomuksista.

## **6 YLEISÖTYÖOHJELMAPROSESSIN TARKISTUSLISTA**

Hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Työssäni käyttämäni kirjallisuuden, kyselytulok-sista sekä kartoituksesta tekemieni huomioiden perusteella kirjoitan tässä kapp-a-leessa yhteen kysymysten muodossa asioita, joihin yleisötyöohjelman järjestämis-prosessin kaaren aikana on hyvä kiinnittää huomiota. Muun muassa festivaaleille ominaisen ja kyselyssäkin ilmi tulleen yleisimmän yleisötyön tekoon vaikuttavan haasteen eli resurssipulan vuoksi oheisohjelma suunnitellaan ja toteutetaan usein kiireessä. Selkeiden tavoitteiden asettaminen ja niiden perustelu sekä työnjako pro-sessin alkuvaiheessa – jolloin pahin kiire ei toivottavasti vielä ole vallannut kalenteria – asettaa raamit, jotka helpottavat toteutusta sekä ja toivottavasti takaavat sen että järjestetty ohjelma vastaa tavoitteita ja on tuloksellinen suhteessa niihin.

Kysymyksen on jaettu ryhmiin sekä prosessin mukaan kronologisesti että aihealueen mukaan.



### *Vastaavat*

- Kuka toimii oheisohjelmavastaavana ja pitää huolen että ohjelma vastaa sille yhteisesti asetettu tavoitteita?
- Keiden festivaalitiimistä on hyvä olla mukana ideoimassa ja toteuttamassa ohjelmaa, jotta se palvelee sekä yleisöä, elokuvaohjelmistoa että tiedotusta ja markkinointia ja otetaan huomioon kahta viimeistä toteutettaessa?
- Voidaanko ja kannattaako ohjelma järjestää yhteistyössä ulkopuolisten tahojen kanssa, joilta löytyy aiheeseen liittyvää tietoa ja taitoa?

### *Kohderyhmä*

- Mikä kohderyhmä halutaan ohjelmalla tavoittaa? Miksi?
- Mitkä ovat tämän kohderyhmän tarpeet, joihin ohjelmalla aiotaan reagoida?
- Mitä pitkän linjan tavoitteita halutaan asettaa kohderyhmää koskien?

### *Ohjelman suunnittelu*

- Miten pyritään tavoitteeseen luoda suhde katsojan ja festivaalin välille tai syventää jo olemassa olevaa suhdetta? Halutaanko...
  - ...lisätä kävijän tuntemusta elokuvasta taidemuotona?
  - ...lisätä kävijän taustatietoja elokuvasta tai festivaalin aiheesta?
  - ...antaa kävijälle työkaluja tai/ja näkökulmia teoksen tulkintaan?
  - ...antaa kävijälle mahdollisuus osallistua?
  - ...avata dialogi yleisön kanssa?
  - ...tehdä kävijän olo kotoisaksi festivaaliympäristössä ja tapakulttuurissa?
  - ...tehdä festivaalista helpommin lähestyttävä?
  - ...rikastuttaa tai syventää kävijän elokuva-kokemusta?
  - ...tutustua yleisöön ja oppia siltä?
- Mitä konkreettisia ohjelmamuotoja ja sisältöjä voidaan käyttää tai/ja yhdistellä, jotta tavoitteet toteutuvat parhaiten?

- Tukeeko ohjelman sisältö festivaalin ohjelmistoa ja tavoitteita?
- Minkälaisella ohjelmasisällöllä voidaan reagoida kohderyhmän tarpeisiin?
- Mikä tila tukee parhaiten ohjelmalle asetettuja tavoitteita?
- Mikä tila tukee valitun kohderyhmän tavoittamista?
- Mikä järjestämisajankohta valitaan – festivaalia ennen, sen jälkeen vai aikana?
- Vähemmän on enemmän. Valitaan ohjelmat jotka tukevat tavoitteita ja toteutetaan ne ajatuksella.

### *Tiedotus ja markkinointi*

- Miten järjestystä ohjelmasta tiedotetaan selkeästi ja oleellisena osana festivaalin ohjelmaa?
- Mitä eri keinoja tulisi käyttää festivaalia ennen, sen aikana ja sen jälkeen?
- Mitä kanavia pitkin ohjelmasta tulisi tiedottaa oikealle kohdeyleisölle?
- Miten ohjelmaa voitaisiin hyödyntää tiedotuksessa ja markkinoinnissa?
- Kuinka festivaalin sisällä tiedotetaan työntekijöille ja vapaaehtoisille yleisötyöstä?
- Miten ylläpidetään yhteyttä festivaalin sekä oheis- ja yleisötyöohjelmien kävijöihin festivaalin jälkeen?

### *Arviointi ohjelman toteutuksen jälkeen*

- Tavoittiko ohjelma kävijäryhmän, jota sillä tavoiteltiin?
- Toimiko ohjelman sisältö käytännössä sille asetettujen tavoitteiden näkökulmasta?
- Saavutettiin muuta kuin asetettuja tavoitteita vastaavia tuloksia?
- Mitä voitaisiin parantaa ensi kertaa ajatellen?
- Toimiko ohjelma tarpeeksi hyvin että on kannattavaa järjestää se uudestaan?

## 7 CINEMAJA RY:N ROOLI FESTIVAALIEN YLEISÖTYÖN NÄKÖKULMASTA

Näkisin Cinemaja ry:llä olevan useita mahdollisuuksia edistää jäsentapahtumiensa yleisötyötoimintaa.

Festivaalien ja niiden elokuva- ja festivaalitarjonnan runsaus ja näin ollen valinnan vaikeus saattaa olla se tekijä joka saa ihmiset jäämään kotiin ja tietojen keskittäminen helpottaisi lähestymistä. Markkinoinnin ja tiedotuksen kannalta, festivaalien saamista uusille kävijöille lähestyttävämmiksi tekisi laajempi tietojen keskittäminen Cinemania internetsivuille. Esimerkiksi festivaalien omien blogien kirjoitusten yhdistäminen yhteiseksi feediksi nettisivuille tai Cinemania-lehtisestä löytyvän festivaalikalenterin laajentaminen elokuva- ja oheistapahtumat sisältäväksi tapahtumajakalenteriksi, josta näkisi helposti yhdellä silmäyksellä kaikki jäsentapahtumien tulevat päivittäiset elokuvanäytökset, toisivat sivustolle sisältöä, jolloin sen kautta tavoitettaisiin enemmän potentiaalista yleisöä. Ja mikäli Cinemajan oman lipunmyyntijärjestelmän käyttö laajenee kattamaan kaikki festivaalit ja niiden lippuja voisi myös ostaa kalenterin kautta, mikä sen parempaa.

Yksi mahdollisuus olisi myös Cinemajan kautta kaikkia festivaaleja hyödyttävien pitkäkestoisten yleisökasvatuksellisten projektien toteuttaminen, joiden päätavoitteeksi asetettaisiin tiedon lisääminen festivaaleista ja elokuvasta taidemuotona. Projekteissa kohderyhmiksi voitaisiin rajata esimerkiksi tietyn alueen koulut, tietty asuinalue, kirjastot, tietyn toisen taidemuodon yleisöt tai yhteistyö jonkin muun taidemuodon taidelaitoksen kanssa. Projekteja voisivat toteuttaa vuorotellen yhteistyössä eri festivaalien edustajat, jolloin ne eivät verottaisi jatkuvasti tietyn festivaalin resursseja. Myös erillisen rahoituksen hakeminen projekteille olisi tällöin mielekästä. Yhteisissä projekteissa voitaisiin myös hyödyntää eri festivaalien vierailijoita, joiden vierailut taivottavat nyt usein vain parin elokuvanäytöksen Q&A-yleisöt.

Mikäli Cinemajan edistämä Elokvatalo-projekti toteutuessaan toimisi kaikkien festivaalien yhteisenä tilana helpottaisi se myös yhteisten – sekä festivaalien omien – pitkäjänteisempien ja/tai osallistavampien yleisötyöprojektien järjestämistä.

Yksi mahdollisuus on myös yhteisten yleisötutkimusten tekeminen. Esimerkiksi elokuvafestivaalien ei-kävijätutkimuksen tai jonkin festivaaleille yhteisen kohderyhmän – esimerkiksi kyselyssä neljän festivaalin mainitseman vanhemmat, erityisesti kulttuuria jo harrastavat henkilöt – tarpeiden tutkiminen.

## 8 LOPUKSI

Tämän kehittämistyön tavoitteena oli kartoittaa mitä yleisötyö- sekä oheisohjelmamuotoja Cinemaja ry:n jäsenfestivaaleilla on käytössä ja analysoida missä määrin ja miten nämä muodot palvelevat yleisötyön tavoitteita ja motiiveja. Kyselyn avulla selvitettiin vastauksia kysymyksiin yleisötyö- ja oheisohjelmien tekemistä koskien: festivaalien motiiveja, tavoitteita ja haasteita sen suhteen.

Itse kirjallisen työn sekä Cinemaja ry:n 8.5.2013 alan työntekijöille järjestämän seminaarin kautta tavoitteena oli lisäksi kasvattaa tietoa ja ymmärrystä aiheesta festivaalituottajien parissa, mikä osoittautuikin kyselyn ja kartoituksen perusteella tarpeelliseksi.

Lisäksi tilaaja toivoi työn selvittävän Cinemaja ry:n roolia ja mahdollisuuksia tukea festivaalien yleisötyön tekemisessä. Mahdollisuuksia löytyisi ainakin tiedotuksen osalta, festivaaleille yhteisten yleisötyöprojektien mahdollistajana ja yhteisten yleisötutkimusten puitteissa.

Iso osa kehittämistyön festivaaleilla järjestetystä ohjelmasta on enemmän oheis- kuin yleisötyöohjelmaa. Kuten kyselystä kävi ilmi, festivaalien motiivit yleisötyön suhteen yleisötyön teoreettisia tavoitteita, mutta ohjelmasisällöt eivät aina loppujen lopuksi palvele kaikista tehokkaimmin näitä tavoitteita. Jotta oheis- ja yleisötyöohjelmasta saataisiin paras hyöty irti olisi tärkeää lähestyä ohjelmaa oleellisena osana festivaalia – ei siis ”ylimääräisenä lisänä” – ja asettaa sille selkeät tavoitteet sekä vastaavat.

Kappaleissa neljä ja viisi olen ensin ryhmitellyt ja sitten käynyt eritellysti läpi erilaisia Cinemaja ry:n jäsenfestivaaleilla käytössä olevia oheis- ja yleisötyöohjelmamuotoja. Kahdeksan eri yleisötyön teorian avulla muodostamani kysymyksen kautta olen eritellyt eri muotojen haasteita ja vahvuuksia. Yleisötyön näkökulmasta tehdyt huomiot kiinnittävät huomion niihin seikkoihin jotka tehostavat yleisötyön tavoitetta eli yleisön hankintaa ja sitouttamista festivaalin ja yleisön välisen suhteen luomisen avulla (Maitland 2000, 6. Richards & Palmer 2010, 294). Mielenkiintoinen jatkotutkimusaihe olisi erilaisten muotojen kehittäminen, uusien luominen tai soveltaminen muilta taide- ja tapahtumamuodoilta elokuvafestivaaliympäristöön ja sen erityishaasteisiin sopiviksi. Raja-  
us voisi olla myös erilaisten kohderyhmien tarpeisiin vastaavien elokuvafestivaaleille sopivien yleisötyömuotojen kehittäminen ja tutkiminen. Cinemaja ry:n ajaman Elokuvatalo-hankkeen toteutuessa, tilan yleisötyölle ja festivaalien yleisötyölle avaavat uudet mahdollisuudet olisi myös mielenkiintoinen tutkimisen ja kehittämisen kohde.

Toivon että työni, jonka esittelin myös vuoden 2013 toukokuussa myös Cinemaja ry:n jäsenilleen järjestämässä yleisötyöluentotilaisuudessa – työni tavoitteiden mukaisesti – sekä kasvattaneen festivaalitekijöiden ymmärrystä ja tietoa aiheesta sekä sen vaikutuksista festivaalien kävijämääriin. Yleisötyöohjelmaprosessi muistilista puolestaan toimii jatkossa apuna niille jotka haluavat järjestää tavoitteellista ja mielekästä yleisötyö- ja oheisohjelmaa.

## LÄHTEET

- AAVE - Alternative AudioVisual Event 2012. Climbing down from mount analogue - Analogian vuorelta laskeutuessa. [www-sivu]. Saatavuus <<https://www.facebook.com/events/399163996760271/>> (20.4.2013)
- Airaksinen, Raija 2005. Yleisötyö – Mitä se on. TAKU 3/2005.
- Audience Agency, The. What we do. What is Audience Development?. [www-sivu]. The Audience Agency. Saatavuus <<http://www.theaudienceagency.org/aboutus/whatwedo/audiencedevelopment>> (6.3.2013)
- Audiences London 2007. Introduction to Audience Development. London: Audiences London. Saatavuus <<http://www.audienceslondon.org/download.php?id=26>> (13.3.2013)
- Backström, Heidi 2007. Lisääse yleisöjahtiin. Yleisötyön mahdollisuudet Kettupäivät-elokuvafestivaalin yleisöpohjan kehittämisessä. [pdf]. Opinnäytetyö. Helsinki: Helsingin Ammattikorkeakoulu Stadia. Saatavuus <<http://urn.fi/URN:NBN:fi:stadia-1179486922-6>> (2.3.2013)
- DocPoint - Helsingin dokumenttielokuvafestivaali 2013. Leikkaaja tarinankertojana – seminaari. [www-sivu]. Saavutettavuus <<http://docpoint.info/seminaarit2013>> (20.4.2013)
- Helsingin Kulttuurikeskus. DocPoint-jatkot. [www-sivu]. Helsingin Kulttuurikeskus. Saatavuus <<http://www.malmitalo.fi/EnrolmentClient/info.aspx?Key=3C4EDE491338FFDA0BEA52FD28F42D60>> (25.4.2013).
- Kepa ry. Paneelikeskustelu. [www-sivu]. Saatavuus <<http://www.globaalikasvatus.fi/vinkkipankki/vinkki/678>> (Viitattu 25.4.2013)
- Maitland, Heather 2000. A Guide to Audience Development. Lontoo: The Arts Council of England.
- Niemelä, Anu 2011. Arts and Audiences -konferenssi Bergenissä 30.5.–1.6.2011. Lasuuri [verkkolehti]. 2/2011. Saatavuus <<http://lasuuri.valtiontaidemuseo.info/2011/06/arts-and-audiences-konferenssi-bergenissa-30-5—1-6-2011/>> (25.4.2013)
- Opetusministeriö, Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto 2006. Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus. Opetusministeriön toimenpideohjelma 2006-2010. Opetusministeriön julkaisuja 6:2006. Yliopistopaino. Saatavuus <[http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/taiteen\\_ja\\_kulttuurin\\_saavutettavuus\\_o\\_petusministerion\\_toimenpid](http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2006/taiteen_ja_kulttuurin_saavutettavuus_o_petusministerion_toimenpid)> (5.3.2013)
- Ojasalo, Katri, Moilanen, Teemu & Ritalahti, Jarmo 2009. Kehittämistyön menetelmät. Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. Helsinki: Ritalahti ja WSOYpro Oy.
- Rakkautta & Anarkiaa 2013. Tekijäpolven murros virolaisessa elokuvakulttuurissa. [www-sivu]. Saatavuus <<http://hiff.fi/tapahtumat/viro-keskustelutilaisuus/>> (20.4.2013)

Richards, Greg & Palmer, Robert 2010. Eventful Cities: Cultural Management and Urban Revitalisation. ///

Tutkivan teatterityön keskus. Yleisö ja teatteri uuteen suhteeseen. Ylös – ammattiteattereiden yleisötyön kehittäminen -hankkeen loppujulkaisu 2010. [pdf]. Tampere: Tutkivan teatterityön keskus. Tampereen yliopisto. Saatavuus <[www.yleisotyo.fi/uploads/pdf/Ylos\\_loppujulkaisu.pdf](http://www.yleisotyo.fi/uploads/pdf/Ylos_loppujulkaisu.pdf)> (11.2.2013)

Valtion taidemuseo 2010. Tietopankki. [www-sivu] Saatavuus <<http://www.fng.fi/arvoisayleiso>> (24.11.2013)

## LIITE 1

### KYSELYN RUNKO

Festivaalin nimi:

Kyselyyn vastaajan nimi:

Kyselyyn vastaajan työnimike / vastuualue festivaaliorganisaatiossa:

Kyselyyn vastaajan puhelinnumero:

Kyselyyn vastaajan sähköpostiosoite:

- 1) Määrittele festivaalinne perustehtävä. Miksi se järjestetään?
- 2) Keille festivaalinne on suunnattu?
- 3) Keistä yleisönne koostuu?
- 4) Mitä uusia yleisöjä haluaisitte tavoittaa?
- 5) Millaisia negatiivisia sekä positiivisia mielikuvia koette festivaalianne kohtaan olevan?
- 6) Onko termi yleisötyö käytössä tuotannossanne?
- 7) Kenen/keiden kaikkien vastuulle yleisötyö ja oheisohjelma festivaalillanne kuuluu? Mainitkaa työnimike JA/TAI osa-alue; esim. yleisötyön tekijä, markkinointi, jne.
- 8) Miksi järjestätte yleisötyö- ja oheisohjelmaa? Millaisia tavoitteita festivaalilla on niiden suhteen?
- 9) Millaisia haasteita yleisötyö- ja oheisohjelmaan liittyy festivaaleillanne?
- 10) Miten haluaisitte kehittää festivaalinne yleisötyötä?

Kyselyn herättämiä ajatuksia aiheesta tai/ja palautetta kyselystä: